

Det goda boendet

*En kvalitativ studie av diskurserna kring
bostadskvarteren i södra Gårda*

GÖTEBORGS UNIVERSITET

C-uppsats Hötterminen 2013
Jacob Hellström och Viktor Skogsberg Hedblom
Handledare: Anders Törnquist
Institutionen för Socialt Arbete

Abstract

Titel: Det goda boendet – En kvalitativ studie av diskurserna kring bostadskvarteren i södra Gårda.

Författare: Jacob Hellström och Viktor Skogsberg Hedblom

Nyckelord: Gentrifiering, identitet, makt, psykoanalys, boendestandard, Göteborg, Gårda, bostadspolitik

Syftet med uppsatsen är att undersöka diskurserna kring ett antal bostadskvarter i södra Gårda i Göteborg. Utsagorna som utgör diskurserna är hämtade från kommunala politiker, boende, media samt Göteborg stads stadsarkitekt.

Genom en kvalitativ metod intervjuar uppsatsförfattarna åtta politiker från Göteborgs byggnadsnämnd och fastighetsnämnd, en boende i södra Gårda samt Göteborgs stads stadsarkitekt. Det insamlade materialet analyseras med hjälp av teori och tidigare forskning. De teoretiska referensramar som används är *identitet*, *makt*, *psykoanalys*, *gentrifiering* och *diskursanalys*. Den tidigare forskningen behandlar *bostadspolitik*, *boendestandard*, *gentrifiering* och *social polarisering*.

I analysen redogörs för de fyra diskurser som urskiljs: *Bevarandediskursen*, *rivningsdiskursen*, *den sociala diskursen om bostadens värde* och *den materiella diskursen om bostadens värde*. Analysen och resultatet visar att ämnesrådets sociala och psykologiska aspekter underordnas ekonomiska, tekniska och ekologiska aspekter. Vidare märks markanta skillnader mellan *rivningsdiskursen* och *bevarandediskursen* avseende hur respektive diskurs ser på innebörden av boendestandard och det goda boendet. Vad som också visar sig är att kvarteren i södra Gårda beskrivs och betraktas som ett hinder för den expansion och utveckling som Göteborgs Stad strävar mot i idén om att vara en konkurrenskraftig evenemangs- och kunskapsstad.

Förord	4
1 Inledning	5
2 Syfte	7
2.1 Frågeställningar	7
3 Södra Gårdas historia fram till idag	7
3.1 Staden växer och bostadspolitiken förändras med den	7
3.2 Rivningsraseriet	9
3.3 Södra Gårda	11
4 Tidigare forskning	14
4.1 Boendestandard	14
4.2 Gentrifiering och socialgeografisk polarisering	16
4.3 Bostadspolitik	17
5 Teori	19
5.1 Makt	19
5.2 Identitet	21
5.3 Psykoanalytiska aspekter av människan och hennes platser	22
5.4 Identitet i relation till staden	23
5.5 Gentrifiering	24
5.6 Diskurs som teoretiskt begrepp	26
5.7 Diskursanalys	28
6 Metod	29
6.1 Val av metod	29
6.2 Urval	30
6.3 Intervjuer och tillvägagångssätt	31
6.4 Förförståelse	32
6.5 Etiska överväganden	32
6.6 Studiens giltighet	33
6.7 Analysmetod	34
7 Analys och resultat	34
7.1 Rivningsdiskursen	35
7.2 Bevarandediskursen	40
7.3 Den sociala diskursen om bostadens värde	48
7.4 Den materiella diskursen om bostadens värde	54
7.5 Sammanfattning	58
8 Diskussion	60
9 Referenser	63
10 Bilagor	66

Förord:

Vi skulle vilja tacka vår handledare Anders Törnquist, Eva Walden Selin och Oiva Isola på Riksantikvarieämbetet, samt nära och kära.

1. Inledning

I östra centrum av Göteborg ligger bostadsområdet Gårda.¹ I relation till stadens övriga stadsdelar är området av en särskild karaktär och har under flera års tid varit uppmärksammat i media. Bostadshusen i Gårda är belägna bland gamla industrier, kontorskomplex, parkeringshus och ett stort varuhus. Flera av hyreshusen ligger längs med motorvägen Kungsbackaleden E20/E6. De flesta av fastigheterna är landshövdingehus och byggdes runt sekelskiftet för arbetarna som arbetade på de industrier som var verksamma inom området. Idag finns endast ett fåtal hus kvar och några har blivit upprustade och renoverade. Dessa är belägna intill Mölndalsån, mitt emot Svenska Mässan och badhuset Valhalla. Bakom dem och den närliggande Fabriksgatan i södra Gårda, ligger kvarteren Cedern och Eken. Husen i dessa kvarter är av likadan arkitektonisk stil och byggda på samma sätt som grannhusen över gatan men de har en annan karaktär. Fastigheterna har sedan en längre tid varit aktuella för rivning. Underhållet har inte prioriterats. Kontraktens former varierar och många av de boende har rivningskontrakt. De boende har via bloggar, tidningsartiklar, i brev till politiker och genom olika möten visat sin ståndpunkt i frågan om kvarterens framtid – de vill bevara husen i södra Gårda. De ger uttryck för viljan att få bo kvar, bevara och ta till vara på stadens historia. De vill inte att man skall riva ett välfungerande bostadsområde som präglas av en god social sammanhållning, mångfald och låga hyror.

I en stad är mångfald och en dynamisk stadsbild något eftersträvt. Göteborgs kommun vill arbeta emot utanförskap och segregation och ett av de främsta målen är att staden skall vara till för alla.² Trots detta kvarstår faktum, att segregation idag är ett stort problem i Göteborg.³ Människor som är mindre bemedlade bor ofta i förortsområden, utanför den attraktiva innerstaden. Detta är en segregationsprocess som delar upp staden och som på olika nivåer påverkar människors psykiska hälsa och stadens välmående. Södra Gårda är ett exempel på ett område där mindre bemedlade kan bo centralt.

Samtidigt som segregationen i Göteborg är ett allmänt erkänt problem, så finns det de som vill riva kvarteren i södra Gårda och menar sig ha goda skäl till detta.

¹ För översiktlig karta se bilaga.

² Göteborgs stad, Kommunfullmäktiges budget (2013)

³ Andersson, Bråmås, Hogdal (2009)

I diskussionen om södra Gårda har två diskurser vuxit fram: *rivning* kontra *bevarande*. Samtidigt och i anslutning till frågan om att riva eller ej, märks två andra diskurser som rör bostadens värde som sådant: *den sociala* och *den materiella*. Dessa diskurser har ett äldre ursprung. Frågan om det goda boendet i Sverige har sedan 1920-talet präglats av den socialdemokratiska folkhemsideologin. Denna har också utsatts för kritik som hävdar att ideologin innebär en normativ idé om boendestandard och bostadsideal, och att den utesluter alternativa boendeformer. *Den sociala diskursen* om bostadens värde handlar om människans identitet och känsla av hemhörighet. Vad gör en bostad till ett hem och till en trygg plats? Vad spelar gemenskapen mellan grannar och känslan av hemhörighet för roll i ett bostadsområde? *Den materiella diskursen* om bostadens värde inbegriper frågor om boendestandard och den fysiska närmiljön. Således blir den övergripande frågan vad som betraktas som *det goda boendet*.

Rivningsdiskursen och *bevarandediskursen* har även de sina historiska förelöpare. Vissa menar att rivningshotet mot kvarteren Cedern och Eken är en förlängning av de omfattande rivningar som utfördes i Göteborg under 1960- och 1970-talet, vilket i efterhand har kommit att kallas *det stora rivningsraseriet*.

I Göteborg råder stor bostadsbrist. Frågan om bostaden som politisk, ekonomisk och social faktor är ständigt aktuell och således diskussionen kring den lokala bostadspolitiken. För att se vilka argument som ligger till grund för framtida beslut rörande södra Gårda undersöker vi i denna uppsats de fyra diskurser som tillsammans utgör motsatsparen *riva* eller *bevara*.

2. Syfte

Mot bakgrund av de oklara framtidsutsikterna för södra Gårda syftar uppsatsen till att undersöka diskurserna kring de beslut som skall fattas för området. Kunskapen om diskurserna hämtar vi från politiska och offentliga utsagor samt från de boendes uttalanden.

2.1 Frågeställningar

1. Vilka argument finns i de olika diskurserna?
2. Vilken bakgrund har diskurserna?
3. Vem säger vad inom diskurserna?
4. Hur kan de kombineras?

3. Södra Gårdas historia fram till idag

3.1 Staden växer och bostadspolitikerna förändras med den

Den industrialiseringsprocess som börjar i Sverige under sekelskiftet 1900 innebär en stor förändring för hela landet. Den ökade mekaniseringen i industrierna medför minskade arbetstillfällen på landsbygden och leder till en urbanisering av Göteborg. Staden växer och således behovet av bostäder, men även synen på stadens struktur och form förändras och redan 1866 fastslår Göteborg en ny stadsplan. Gatorna får en betydande roll i stadens utveckling och Kungsporsavenyn blir den nya stora centrala gatan. Den första stadsdelen som byggs utanför de redan befästa delarna av Göteborg, är Vasastaden. Detta är en borgerlig stadsdel kännetecknad av höga stenhus och vackra fasader. Samtidigt börjar kommunen planera och genomföra byggandet av renodlade arbetarstadsdelar. Dessa stadsdelar har små lägenheter med lägre standard och är belägna längs trängre gator. Med denna stadsplanering skapas ett nytt segregationsmönster och det uppstår skillnader i socioekonomiska förutsättningar och hälsa mellan olika bostadsområden.⁴

Utvecklingen av storstäderna med tät bebyggelse och eländiga bostadsförhållanden för den växande arbetarklassen, börjar snart möta tilltagande kritik. Under 1920- och 1930-talet blir arbetarklassens bostadssituation alltmer viktig för politiker, ekonomer och arkitekter att analysera. 1933 tillsätter den

⁴ Olsson, Sören (2010)

socialdemokratiska regeringen en utredning som får namnet ”*Bostadssociala utredningen*”; det är inte bara själva bostadsfrågan man vill förändra, man vill förändra samhället. I Göteborg görs en bostadsvaneundersökning och man kommer fram till att många bor väldigt trångt och att de flesta bostäder har en mycket låg standard. Idén om ett statligt stöd till bostadsbyggande med en ny, god boendestandard börjar ta sin form. Sakta men säkert växer en nationell boendestandard fram och genom att utveckla allmännyttiga bostadsföretag – i huvudsak kommunala och utan vinstintresse – ser man till att hyran subventioneras enligt ett system som grundar sig på antalet barn i familjerna. Ju fler barn desto billigare hyra.

En av grundpelarna i den socialdemokratiska välfärds- och folkhemsideologin var bostadspolitik. Sverige hade, till skillnad från övriga länder i centrala och norra Europa, klarat sig undan Andra Världskrigets bombningar. Ekonomin och framtidsutsikterna var goda och den växande industrialiseringen i storstäderna, med ökande arbetskraft, ställde krav på landets beslutsfattare. Folkhemmets bostäder byggdes med en tydlig ideologisk struktur i fråga om standard och modernisering. Ingen människa skulle behöva bo med utedass, kallvatten och i trånga lägenheter. Man utarbetade en boendenorm som innebar noga uträknade standardiseringsmått för diskbänk, skafferi, kökshyllor osv. Allt för att underlätta och göra vardagen till en lättare och bekvämare tillvaro för medborgaren.⁵ Men industrialiseringen och inflyttningen till storstäderna ökade. Socialdemokraterna ansattes hårt för brister i handhavandet av bostadspolitik; det byggdes inte tillräckligt med bostäder. Lösningen var det så kallade Miljonprogrammet. Programmet antogs av riksdagen 1965 och innebar bokstavligen talat att man under en tioårsperiod byggde över en miljon bostäder. Byggandet industrialiserades och kommunerna fick vidgade möjligheter att styra markanvändningen. Bostadsbristen försvann successivt och istället fick man ett överskott på lägenheter.⁶

De bostadspolitiska idéer som kom att präglade bostadsbyggandet i Sverige från 1940- till 1980-talet låg till grund för många av de rivningar som genomfördes i Sverige i allmänhet och i Göteborg i synnerhet. Fastigheter som inte nådde upp till tidens nya krav på boendestandard revs. Nu skulle det vara nytt, modernt, tryggt och

⁵ Hård, Mikael (2010)

⁶ Olsson (2010)

funktionellt.⁷ Otoliga är de landshövdingehus och stenhus i Göteborgs innerstad som revs för att lämna plats åt nya bostadskomplex. En del landshövdingehus finns kvar, till exempel i Majorna, Lunden och i Gårda.

3.2 Rivningsraseriet

1964 börjar de första stora rivningarna av äldre bebyggelse i Göteborg och det finns ett samband mellan detta och lägenhetsöverskottet i stadens utkanter. Många från rivningsområdena anvisades lägenheter i de nya förorterna, och fick därmed modernare bostäder och hjälpte samtidigt till att fylla de tomma lägenheterna. De äldre husen ersattes av ny bebyggelse, som byggdes med samma metoder som i förorterna. För de boende som berördes av rivningarna i Masthugget, Annedal, Haga och Olskroken innebar det inte bara en förlust av sitt hem och hus utan också av en boendegemenskap och en gårds- och gatustruktur. Orsakerna och de bakomliggande omständigheterna bakom rivningarna är komplexa. Den rationella motiveringen bakom rivningarna, eller *saneringen* som den också kallades, var en uttänkt strategi.⁸ Dels hade kommunen lagstiftningen på sin sida genom LGS.⁹ Om inte LGS uppfylldes och så snart hyresgästorganisationen lämnade ett rivningsintyg kunde fastighetsägaren utan hinder riva huset. Kommunen hade också startat bolaget Göta Lejon AB, till lika delar ägt av kommunen och näringslivet, som genom att köpa upp områden systematiskt genomförde saneringen och rivningsarbetet.¹⁰ Saneringen kan sägas var en del i en världsomspännande process för att modernisera städer genom att driva ut fabriker, hamnar och storskaliga matmarknader och expandera och utvidga finans- och myndighetsdistrikt.¹¹ Många fastighetsägare lät husen förfalla med åren, detta för att kunna motivera rivning med att de var i för dåligt skick för att kunna bevaras. Rivningarna skapade stora protester bland boende och andra invånare i Göteborg. Protesterna enade människor och en aktiv rörelse som försökte bjuda motstånd genom att rusta upp husen växte fram. I Haga lyckades man delvis bevara flera hus tack vare aktiv mobilisering och protester, men både Masthugget, Annedal och Olskroken förändrades i stor utsträckning efter rivningarna.

⁷ Ibid.

⁸ Begreppet sanera kommer ursprungligen från det latinska *sanare* som betyder göra frisk, bota (<http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>)

⁹ LGS = lägsta godtagbara standard (en lägenhet skall enligt LGS b.l.a. ha tillgång till varmt och kallt vatten och omfattande toalett, JB, 12 kap, 18a §)

¹⁰ Olsson (2010)

¹¹ Zukin, Sharon (2011)

Följande utdrag ur en intervju med en av Göteborgs makthavare i nyhetsprogrammet Aktuellt 1971, får stå som exempel på politikernas dåvarande synsätt på saneringsprocessen och dialogen mellan politiker och medborgare: (IP: intervjuperson, I: intervjuare)¹²

IP: *Vad vi har att göra som ledare och politiker är att fånga upp folks synpunkter och försöka att samordna och försöka bygga in det så långt det är möjligt. I de planer vi har.*

I: *Men är det inte så att i fallet Annedal så är det i förstahand byggherrarnas intressen som ni fångat upp och inte dem som bor där?*

IP: *Det är det definitivt inte för att det är ett mycket gammalt program som kommunfullmäktige och dåvarande stadsfullmäktige har bestämt om att Annedal skulle saneras, det har betraktats i över 20 år som ett miserabelt ställe att bo på och vi har tyckt att det borde komma bort, det är inte människovärdigt att bo i det, som det ser ut.*

I: *Men det tycker ju de som bor där?*

IP: *Ja, de säger det.*

I: *Vem är det som skall avgöra det, är det politikerna eller de som bor där?*

IP: *Jag förmodar att det blir politikerna som får besluta.*

Rivningarna har i efterhand kommit att kallas för rivningsraseriet. Processen, som till en början var för medborgarnas bästa, tedde sig omöjlig att stoppa och syntes till viss del ske i affekt och i raseri. Beslutsfattande politiker insåg i slutet av 1970-talet, när det sista stora kvarteret i Masthugget var rivet, att en ny sorts bostadspolitik var nödvändig. Man ville bedriva en politik och ett arbete som var lyhört för invånarnas åsikter och tankar. Begrepp som delaktighet och inflytande blev viktiga för den kommande bostadspolitiken och stadsplaneringen.¹³

¹² Wahlgren, Anders (2002)

¹³ Olsson (2010)

3.3 Södra Gårda

Området som idag utgör södra Gårda började bebyggas omkring 1880.¹⁴ Tillgången på vatten för ångmaskiner samt direktkontakten med Göteborg och dess hamn via Fattighusån – transportled för bränsle och råvaror – gav upphov till de industriableringar som byggdes vid Mölndalsån. Under åren 1926–1930 byggdes kvarteren Eken och Cedern med landshövdingehus i klassicistisk stil.¹⁵ Sonja Wilhelmson beskriver sin barndom i Gårda under 1930- och 1940-talet i boken ”*Uppväxt på Gårda*”. Hon beskriver området och minns att det var fullt av olika sorters verksamheter såsom fiskhandlare, caféer och ölstugor som kantade gatorna. Eftersom det var en stadsdel för arbetare och deras familjer så var fabrikena och industrierna mycket viktiga i hur stadsdelen upplevdes och karaktäriserades.¹⁶

*”Namnet Gårda kommer från egendomen med samma namn. Gränserna äro Ranängarna i norr, Burgården i söder, åsen i öster och Tegelbruksängen i väster jämte Mölndalsån. I Gårda fabriks- och arbetarsamhälle, var det alltid mycket folk i rörelse. Särskilt livligt var det tidiga morgnar och sena eftermiddagar. Här fanns spinneri, väveri, tricotfabrik, snickeri, tapetfabrik, såp- och tvålfabrik, kemisk-teknisk fabrik, gjuterier och mineralvattenfabrik. En av de äldsta är Ceres stora fabrik vid Dämnet. Västkust- och Boråsbanorna som gick genom Gårda, startade så tidigt som år 1888 och 1892.”*¹⁷

1965 togs en ny stadsplan fram för att ge plats åt utbyggnad av motorleden E6 förbi Gårda. Stora delar av Gårda revs och området förändrades till nära nog oigenkännlighet. Enligt stadsplanen låg även kvarteren Cedern och Eken inom trafikområdet och man hade för avsikt att riva dem helt men emellertid fick halva kvarteren stå kvar. För att genomföra rivningen förvärvade det till hälften kommunalt och till hälften privat ägda fastighetsbolaget Göta Lejon 1970 kvarteren i södra Gårda från de olika privata fastighetsägarna. Den stadsplan som idag gäller för området antogs 1986 och syftade till att göra en uträtning av E6. För Cedern och Eken anges i stadsplanen parkeringsändamål och allmän plats. Kommunen förvärvade den

¹⁴ Kvarteren Cedern och Eken utgörs av 101 stycken lägenheter. De flesta är 1:or och 2:or men det finns även ett fåtal 3:or och 4:or. Hyresgästerna utgörs till 70% av personer födda efter 1970, varav flertalet är yngre än 30 år (Fastighetskontorets tjänsteutlåtande till fastighetsnämnden. Diariennr 6606/12)

¹⁵ Kulturmiljöer av riksintresse, Länsstyrelsen i Göteborg och Bohuslän (2008)

¹⁶ Wilhelmsson, Sonja (1999)

¹⁷ Ibid. sid. 206

kvarvarande privata fastigheten i kvarteret Eken 1993. Arbetet med uträtningen och ombyggnad av på- och avfarter av E6 gjordes 1998 och i samband med det arbetet ersattes den tidigare bullervallen mellan bostadskvarteren och motorvägen med plank och en glasskärm vid Gudmundsgatans förlängning.¹⁸ Flera boende i kvarteren protesterade mot uträtningen och utformade alternativa förslag för dragningen av vägen. Vägverket var till slut tvungna att tänka nytt och lösningen blev att avfarten flyttades något söderut och blev lite snävare än planerat, och husen fick därmed stå kvar.¹⁹

Gårdas historia och karaktär har betraktats som så pass intressant ur ett nationellt perspektiv, att området har utpekats som ett s.k. riksintresse.²⁰ Omfattningen av riksintresset har förändrats under åren och år 2000 föreslogs en ny översiktsplan där riksintresset skulle tas bort för kvarteren Triton och Neptun, väster om Fabriksgatan. I en motion till kommunfullmäktige samma år togs den framtida användningen av fem kvarter i södra Gårda upp (Eken, Cedern, Neptun, Lejonet och Triton). I motionen föreslogs att en ny detaljplan skulle tas fram för att säkerställa de berörda kvarterens bevarande och att riksintresset skulle kvarstå.²¹ Kommunfullmäktige beslutade efter remisshantering att markera södra Gårda som utredningsområde i översiktsplanen och ansåg därmed motionen vara besvarad. Diskussionen kring kvarteren var vid denna tid aktuell i lokala medier. Boende i kvarteren ville veta hur planerna såg ut för deras hus och för hyresgästernas framtid. Man började mobilisera sig, skriva till och bjuda in lokala politiker, skicka insändare till tidningar, göra filmer och medverka i lokal tv. Byggnadsnämnden beslutade i april 2008 att ge uppdrag åt stadsbyggnadskontoret att upprätta en detaljplan för södra Gårda.²² Det visade sig att det fanns fler inblandade parter och intressenter än bara boende och politiker; Svenska Mässan hade ett önskemål om att etablera utställningslokaler i det närliggande butikscomplexet Focushuset. Den parkering som då skulle försvinna från Focushuset föreslogs ersättas med parkeringshus beläget på

¹⁸ Fastighetskontorets tjänsteutlåtande till fastighetsnämnden. Diariernr 6606/12

¹⁹ Byggnadskultur, nr 3 (2008)

²⁰ Geografiska områden som är av nationell betydelse för en rad olika samhällsintressen kan pekas ut som områden av riksintresse. <http://www.boverket.se/Planera/Nationell-planering/Riksintressen/>

²¹ Riksintressets tidigare omfattning är oklar för oss. Våra efterforskningar, korrespondens med Länsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet har inte inneburit att vi fått klarhet i områdets omfattning före år 1987.

²² ”Det finns olika orsaker som avgör om kommunen måste göra en detaljplan innan byggnadsnämnden kan ge bygglov. Det har att göra med både den typ av förändring som ska ske och hur det ser ut på platsen. Kravet att göra en detaljplan uppstår alltid då det behöver göras större förändringar och vid nya anspråk på att använda mark- och vattenområden för bebyggelse. De flesta detaljplaner bestämmer var och hur man får bygga inom tätorter” (<http://www.boverket.se/Planera/Kommunal-planering/Detaljplanering/Mer-om-detaljplanen/>)

marken vid kvarteren Eken, Cedern och Lejonet. I oktober samma år beslutade byggnadsnämnden att stadsbyggnadskontoret skulle genomföra ett samråd om ett program för södra Gårda²³. Programförslaget innebar att kvarteren Eken och Cedern och eventuellt Lejonet skulle rivas för att ge plats åt just ett parkeringshus.²⁴ Den 26 januari 2009 beslutade fastighetsnämnden att tillstyrka förslaget till program. I enlighet med programmets inriktning tog stadsbyggnadskontoret fram ett förslag till detaljplan och föreslog byggnadsnämnden att genomföra samråd angående detaljprogramförslaget. I detta förslag anges att Focushuset skall användas till en hall med utställnings- och konferensverksamhet samt idrottsevenemang. Emellertid bordlades ärendet av byggnadsnämnden flera gånger under våren 2009. Slutligen beslutade byggnadsnämnden den 22 juni 2009, till glädje för hyresgästerna i Gårda, att återremittera ärendet till kontoret med uppdrag att arbeta utifrån innehållet i ett yrkande från (V), (MP) och (S) och sedan återkomma med en redovisning av detsamma. I yrkandet framhölls att man vill skaffa ett helhetsperspektiv över hela området, både Gårda och det s.k. evenemangsstråket.²⁵ Rivningshotet hade avvärijts för den här gången.²⁶

Under i synnerhet 2009 och 2010 är påtryckningarna stora från boende och andra engagerade i området. Demonstrationståg med parollen ”*bostad åt alla*” ägde rum i centrala Göteborg, politiker blev ifrågasatta och kritiserade via brev och officiella skrivelser och allt fler människor blev engagerade i frågan. Göteborgs Posten skriver en ledare som betonar blandstaden och hur den skapar liv.²⁷ Det ekonomiskt och politiskt obundna nätverket Yimby, som förespråkar en mer tät och levande blandstad, lämnar ett eget yttrande till Stadsbyggnadskontoret. I detta förslag visar man på alternativa lösningar i området för både parkeringshus och bevarande av fastigheterna.²⁸ Stadsmuseet visar en utställning om gamla Haga och visar att det är fullt möjligt att bevara gamla hus, om man bara vill. Under en tid ockuperas en lägenhet i protest mot att Fastighetskontoret, som förvaltar fastigheterna, slutat att hyra ut lägenheter vars hyresgäster flyttat ut från södra Gårda. Efter en tid väljer

²³ För att underlätta detaljplanearbetet kan kommunen välja att upprätta ett särskilt program där planens utgångspunkter och mål framgår. Det är kommunen och ingen annan som avgör om ett program behövs. Kommunens bedömning av om det behövs ett program är ett ställningstagande som inte kan överprövas. (Plan- och bygglag (2010:900) 5 kap 10 §)

²⁴ Fastighetskontorets tjänsteutlåtande till fastighetsnämnden. Diariernr 6606/12

²⁵ Evenemangsstråket är ett område i centrala Göteborg som omfattar Skånegatan, Korsvägen och delar av Södra Vägen. Området innefattar bl.a. ett flertal arenor, museer, konferens- och mässhallar.

²⁶ Fastighetskontorets tjänsteutlåtande till fastighetsnämnden. Diariernr 6606/12

²⁷ Göteborgs Posten (3/3 2010)

²⁸ http://gbg.yimby.se/2009/01/yimbygbg-lamnar-yttrande-_2627.html

Fastighetskontoret att på grund av protesterna hyra ut lägenheterna igen.²⁹ Även 2012 skriver flera politiker och boende insändare i Göteborgs Posten om alternativa förslag för bevarande av husen.³⁰ Samma år utför räddningstjänsten en tillsyn avseende brandsäkerhet i bostadshusen. Den resulterade i ett föreläggande att vidta vissa åtgärder som behövdes för att förebygga brand senast april 2013. Framförallt så gällde bristerna lägenhetsdörrarna som inte uppfyllde erforderligt brandmotstånd och att ytskikten i flertalet trappuppgångar bestod av brännbart material.³¹ Åtgärdandet av bristerna pågick under våren 2013. De boende i södra Gårda är idag fortfarande ovetande om områdets framtid och Stadsbyggnadskontoret meddelar att man avvaktar vidare besked angående södra Gårda beroende på de utredningar som pågår om ny arena i evenemangsområdet.³²

Vi är ungdom ifrån Gårda

Vi är ungdom som vill fram.

Vi vill visa att vår stadsdel än har folk av frejdad stam.

Vi är ungdom ifrån Gårda,

och vi gör så gott vi kan,

för i hyresgästföreningen vi trivas med varann³³

4. Tidigare forskning

4.1 Boendestandard

Mikael Hård, professor i historia och teknologi vid Darmstadt Universitet, tar i den vetenskapliga artikeln ”*The Good Apartment: The Social (Democratic) Construction of Swedish Homes*” upp socialdemokraternas standardisering av den svenska bostadspolitiken och hur den utvecklade synen på, och på så sätt hela diskursen kring, bostäder och boendestandard.³⁴ Hård redogör för de olika mått och strukturer som låg bakom bilden av den ultimata bostaden i socialdemokraternas bostadspolitik. Samtliga delar man ansåg nödvändiga i en bostad var uträknade i detalj, såsom köksbänkar, kylskåp, trösklar, takhöjd och olika faciliteter. Det fanns många

²⁹ <http://www.fria.nu/artikel/78961>

³⁰ Göteborgs Posten (30/11 2012)

³¹ Fastighetskontorets tjänsteutlåtande till fastighetsnämnden. Diariern 6606/12

³² Epost från Stadsbyggnadskontoret, diariern 0830-07

³³ Wilhelmson, sid. 146 (1999)

³⁴ Hård (2010)

fastigheter som inte uppfyllde alla de krav som denna standardiseringsprocess ställde och som helt enkelt revs med motiveringen att de inte kunde leva upp till de standardmått man hade bestämt skulle gälla. Artikeln belyser hur socialdemokraternas systematisering av bostaden har förändrat synen på boendestandard och ett gott boende. Han ställer sin artikel i relation till Yvonne Hirdman, vars forskning om den socialdemokratiska välfärdsstaten och dess bostadsförsörjning under många år har varit dominerande. Hirdmans forskning tolkar den socialdemokratiska bostadspolitiken i termer av ideologisk övertygelse och politisk makt, och menar att de olika forskningsinstitutioner som växte fram under efterkrigstidens första år var instrument för att legitimera och genomföra bostadspolitiska beslut. Detta är något som Hård anser vara en problematisk tolkning. Han ser istället forskningsinstitutionerna som medlare vilka försökte överbygga klyftan mellan byggindustrin, boende och beslutsfattare. Hård lyfter fram en tidstypisk institution av betydelse för framväxten av vad som kommit att kallas *folkhemmet*, *Hemmets forskningsinstitut*, vilket bedrev statlig finansierad forskning som gjorde det enklare att utveckla och upprätthålla olika normer och standarder för bostäder. Även Sveriges Standardiseringskommission (SIS), som grundades 1922 på initiativ av Industriförbundet, ser Hård som en viktig faktor i utvecklingen av de standardiseringar som utformades. Vidare påpekar Hård att Hirdmans forskning är ensidig och att den förenklar bakgrunden till idéerna bakom folkhemmet och det goda boendet. Hård menar att det inte enbart var socialdemokratiska politiker och offentliga forskningsinstitut som bidrog till etableringen av de nya boendestandarderna. Privata organisationer och olika samverkansorgan bidrog också till dess utformning. Hård påpekar att allt mynnade ut i ett slags konsumtionssamhälle där ideologiska styrningar, forskningsinstitut, företag som Gustavsberg och föreningar som HSB tillsammans utvecklade en ny syn på de moderniteter som ansågs nödvändiga för medborgaren att införskaffa för att uppnå den nya standarden. Hård söker belysa relationerna mellan den politiska makten, ägare, byggindustrin, boende, och belyser således en forskning vilken sökte standardisera byggandet av demokratiska bostäder, och som genom byggnadstekniken skapade normer kring den perfekta bostaden.

Hård visar dessutom på områdets betydande roll vad gäller både ekonomisk och arkitektonisk historia och refererar till *The Good Apartment – Today & Tomorrow*, tryckt och utgiven av Kungliga Bostadsstyrelsen (1964), som kom att

översättas och lanseras i både Tyskland och Schweiz. Det var året därefter som regeringen gick ut med, som vi nämnde tidigare, den storslagna idén om det så kallade miljonprogrammet, och den svenska bostadspolitiken låg sannerligen i framkant. Avslutningsvis konstaterar författaren att det föreligger en svårighet i att 40 år efter standardiseringarna undersöka vad dåtidens invånare och hyresgäster ansåg om den drastiska utvecklingen.

4.2 Gentrifiering och socialgeografisk polarisering

Avhandlingen *Gentrifiering, socialgeografisk polarisering och bostadspolitiskt skifte*, skriven av Karin Hedin, berikar kunskapen om gentrifieringsprocessers omfattning och konsekvenser genom att studera bostadsområdets socioekonomiska profil under perioden 1986 – 2001.³⁵ De städer som är mål för författarens kvantitativa studie är Malmö, Göteborg och Stockholm. Hedin redogör för hur det i Sverige har funnits täta kopplingar mellan gentrifiering, politik och stadsplanering. Utifrån de argument som förespråkar gentrifieringsprocesser i stadsrummet så möter man i policy- och planeringsdokument med denna orientering en attityd där gentrifiering ses som ett resultat av en hälsosam fastighetsmarknad som vittnar om konkurrenskraft och ekonomisk vitalitet, en potentiell utvecklingsmotor som genererar såväl ökade skatteintäkter som attraktiva miljöer för fortsatta investeringar. Hedin menar vidare att begreppet gentrifiering sällan tas i bruk, och att ord som *renewal*, *redevelopment*, *revitaliation* och *upgrading* ofta används på internationell nivå istället för att man beskriver förändringen som medveten och policydriven gentrifiering. Städernas makthavare söker på så sätt efter vägar att planera och rättfärdiga gentrifiering på ett sätt som ska neutralisera dessa processers negativa aspekter. Författaren problematiserar den stadsutvecklingsstrategi som söker legitimera aktiv gentrifiering genom idén om vad man kallar *social mixing*. Denna idé innebär att bygga bostäder för högre inkomstgrupper i befintliga låginkomstområden och är tänkt att ha integrerande effekter. Författaren pekar vidare på att den omvända strategin är ovanligare som grepp. Man bygger exempelvis sällan hyresrätter i mer bemedlade områden till förmån för låginkomsttagare.³⁶

³⁵ För en vidare utredning av begreppet gentrifiering, se avsnitt Gentrifiering i uppsatsens teoridel.

³⁶ Hedin, Karin (2010)

Hedin undersöker de rådande förhållandena i Sveriges tre största städer, vilka påverkats mest drastiskt av reformerna i bostadspolitiken på senare år. Allmännyttans försvagning inom bostadspolitiken har medfört en utveckling mot en av de mest marknadsliberalt styrda bostadsmarknaderna i västvärlden. Den svenska statens engagemang i denna sektor är numera liten, så även i jämförelse med traditionellt nyliberala länder som Storbritannien och USA. En fråga som Hedin väcker är vad framtida gentrifiering i svenska storstäder kommer få för konsekvenser rörande de grupper som drabbas av utestängning och bortträngning från bostadsmarknaden.

4.3 Bostadspolitik

Sören Olsson, professor i socialt arbete vid Göteborgs Universitet, undersöker i *”Bostaden som politiskt objekt och vara”* den svenska bostadspolitikens utveckling och förändring under fyra epoker: fram tills 1850 begränsad statlig reglering, 1850–1940 huvudsaklig marknadsinriktning, 1940–1992 stark statlig styrning, 1992–utveckling mot mera marknadsinriktning.³⁷ Olsson söker genom ett historiskt perspektiv se utvecklingen och processerna som ledde till bostadsbyggandets nutida svårigheter att tillgodose stora gruppers behov av bostäder till rimliga kostnader. Då texten i huvudsak behandlar bostadspolitik fokuserar och beskriver Olsson mest utförligt den epok då staten agerat i störst utsträckning. Olsson lyfter fram politikens roll för olika grupper, miljöer och bostadens centrala del i ett samhälles välfärd. Synen på bostaden och dess betydelse skiljer sig åt, både genom historien men också mellan olika grupperingar i samhället. Vissa har uppfattningen att bostaden är som vilken handelsvara som helst, vissa att den är starkt förknippad med identitet och hemhörighet och att den därför inte borde få vara utsatt för finansiell spekulation. Olsson menar att bostadsfrågan i ett samhälle måste lösas på tre olika nivåer:

- Produktion och fördelning av bostäder och miljöer (stadsdelar, centra osv.)
- Förvaltning som handlar om ägande och skötsel
- Bostädernas roll för människornas (och i en mer begränsad betydelse trivsel och tillfredställelse med bostäderna)

³⁷ Olsson (2010)

Vidare belyser Olsson frågan om vem som bestämmer och i vilken samhällssektor som bostadsfrågan skall lösas. De fyra sektorer som lyfts fram är den *offentliga sektorn* (staten med län och kommuner som via regelsystem och skattebaserade insatser styr samhället för att förbättra medborgarnas situation), *företagssektorn* (som producerar för en marknad och som har ett vinstintresse), *det civila samhället* (formella och informella sammanslutningar av medborgare som gått samman kring något intresse eller funktion, exempelvis bostadsrättsföreningar eller hyresgästföreningar) och *den enskilde med familj och släkt* (familjetillhörigheten skapar (för de flesta) band och förpliktelser som baseras just på denna tillhörighet). Olsson pekar på historiska skillnader mellan epokerna beträffande vilken sektor som dominerar och vilken innebörd det får för bostadsbyggandet. I modern tid har ingen av de fyra sektorerna ensam tagit ansvar för produktion och förvaltning av bostäder. Människor har alltid byggt för sin egen familj, staten har alltid på något sätt reglerat hur man får bygga och företag har byggt för att sälja eller hyra ut. Olsson menar att det är en oerhört komplex fråga och att det i vissa fall skiljer mycket mellan sektorernas synsätt på bostadspolitik och bostadsbyggande.

Bostadspolitikens utfall är beroende av både medel och institutioner. Medlen är *pengar* (bostadsbidrag, fastighetsskatt eller räntebidrag), *lagar, regler och normer* (planlagstiftning, normer för boendestandard och hyresreglering) *ideologistyrning* (via statliga organ kan t.ex. idéer om lägenhetsutformning drivas) *direkt genomförande* (byggande, bostadsförmedling). Institutionerna är *regering och riksdag* (beslutsfattande och uppdragsgivare till utredningar) *centrala verk* (exempelvis Boverket som utövar tillsyn och gör utredningar), *län* (som har tillsynsuppgifter) och *kommuner* (som har olika förvaltningsenheter och nämnder med olika uppgifter samt kommunala bolag och stiftelser för byggande och förvaltning). Den historiska översikten och analysen i Olssons text spänner över ovan nämnda epoker och behandlar allt från förvaltning och ägandeformer, industrialismens framväxt och ökade krav på bostadsbyggande, utbyggnaden av arbetarstadsdelar, den socialdemokratiska systematiseringen av boendestandarden och sanerings- och rivningsprocessen i storstäderna, den alltmer marknadsanpassade bostadspolitikerna och till den ökade utförsäljningen av allmännyttan. Avslutningsvis ser Olsson dagens utveckling som problematisk och ställer frågan ifall det kommer byggas tillräckligt med nya bostäder. Kommer allmännyttan alltmer att avyttras genom utförsäljning av centralt belägna fastigheter och får vi samtidigt något som mera liknar den

internationella formen av ”social housing” för dem med sämre inkomster? Ungdomar och ekonomiskt svaga människor har idag väldigt svårt att komma in på bostadsmarknaden och frågan är om denna trend kommer att fortsätta? Olsson lyfter till sist frågan om vilken roll marknadsinriktning respektive en mer statsingripande politik har för framtidens bostadsbyggande och bostadspolitik.

5. Teori

5.1 Makt

Begreppet makt är av relevans för analysen av diskurser. Med detta vida begrepp kan avses en rad saker. Makt är relaterat till demokrati och till de sociala relationer som uppstår mellan individen, gruppen och samhället. Sociologen Fredrik Engelstad definierar demokrati på följande sätt: *”Medlemmarna i ett demokratiskt samhälle är inte bara väljare och privatpersoner utan också medborgare. Genom att vara medborgare erkänner de varandras lika värde, träder i förbindelse med varandra och diskuterar frågor av gemensamt intresse. Den mest omfattande frågan gäller beslutsfattandet, vilka normer, regler och rättigheter som anses vara legitima. Ur denna synvinkel är demokrati en debatt om betingelserna för att delta i samhällslivet.”*³⁸

Sociologen och filosofen Max Webers teori om makt kan definieras som möjligheten att påtvinga andra människor och deras handlande sin egen vilja. Weber anser att all makt söker rättfärdiga och legitimeras sig själv och att detta kan ta sig uttryck på både legala och illegala grunder, men också genom att visa på traditioner eller övermaktens personliga utstrålning och särskilda egenskaper.³⁹ Inom sociologin är maktbegreppet vanligt förekommande och avser ofta att förklara och belysa frågor som rör konflikt och ojämlikhet mellan olika sociala grupper. Begreppet är mångfacetterat och kan alltså förstås på många sätt. Marxismen har med begreppet *falskt medvetande* sökt belysa vad man anser vara en dold maktutövning över arbetarklassen, vilken gör att den inte ifrågasätter den makthavande klassens ideologi och rådande samhällsstrukturer.⁴⁰

³⁸ Engelstad, Fredrik sid. 128 (2006)

³⁹ Jacobsson, Thelander, Wästerfors (2010)

⁴⁰ Ibid.

Ytterligare en sida av begreppet makt förklaras genom idéhistorikern och filosofen Michael Foucault som betraktar både vetenskap och kunskap som maktutövning. Vad som anses vara sant samt hur och på vilka grunder vi klassificerar och kategoriserar verkligheten är enligt honom knuten till maktutövning och institutioner som psykiatri och rättsväsendet. Makt förknippas ofta med dess negativa aspekter, inom vilka individer blir utsatta för och påtvingade någons vilja. Dock är det viktigt att vara medveten om maktens positiva egenskaper och möjligheter att påverka och utföra handlingar. Makten kan på så sätt betraktas som viktig i syfte att nå samhällelig utveckling, göra motstånd och för att nå gemensamma mål. Ett sociologiskt förhållningssätt möjliggör analyser av vad man kallar ”mikromakt” och hur makten tar sig uttryck inom samhällsgrupper, men också individens reaktion på strukturell makt och hur individen på olika sätt söker förhålla sig till denna. Foucault beskriver även hur samhällets olika institutioner disciplinerar samhällets medborgare genom att fastställa vad som anses vara normalt och därefter sätta in maktåtgärder mot sådant som anses vara avvikande och onormalt. Teorin omnämns som den disciplinära maktutövningen, inom vilken kategorisering, övervakning, och rangordning av människor är centrala dimensioner.⁴¹

Makt yttrar sig på samhällets alla plan och begreppet rymmer allt från språk, vårt sätt att tala, till lagstiftning och byråkrati, budget och politiska prioriteringar. Makt kan också bygga på kontroll av omgivningen, d.v.s. ett fysiskt geografiskt och socialt rumsligt område. Vem som har rätt till staden och dess offentliga rum är en fråga som har blivit alltmer aktuell i dagens segregerade och polariserade städer. Sharon Zukin menar att det inte bara är kapitalinvestering och statens juridiska makt som spelar roll i fråga om makten att kontrollera urbana rum. Medias och internetbloggarnas makt tillsammans med konsumenters preferenser är också med och formar kampen om kontrollen över den framtida staden.⁴² Makten och dess motsats, maktlösheten, förutsätter alltid en vilja till att kommunicera. Förmågan, eller oförmågan, till att kommunicera påverkar relationen mellan A och B, vilket utgör själva maktrelationen.⁴³

⁴¹ Ibid.

⁴² Zukin (2011)

⁴³ Engelstad (2006)

”Språket får makt då varje språkligt yttrande är en tolkning, som i sin tur kräver tolkning av en mottagare för att över huvud taget kunna tolkas och förstås. Utsagor tillrättalägger förhållanden genom att göra dem förståeliga utifrån en viss bestämd synvinkel. De viktigaste aspekterna av detta tillrättaläggande är urval, inramning, värdering och kunskap om bakomliggande orsaker.”⁴⁴

5.2 Identitet

Begreppet identitet är starkt förknippat med människan och hennes känslor. Identiteten byggs upp av olika omständigheter; bostaden är en faktor. Inflytande, makt och demokratiska förutsättningar är andra faktorer av betydelse.

Ordet identitet härstammar från latinets *”identitas”*, som betyder *”densamme”* och benämner en subjektiv *”överensstämmelse”*, att vara samma person från situation till situation och från dag till dag.

”Identiteter blir egentligen bara meningsfulla i relation till något annat eller någon annan. De måste komma med andra ord, kontrasteras mot något eller någon. Genom själva språket kan vi signalera relationer och tillskriva människor identiteter.”⁴⁵

Språkbruket definierar inte bara själva identiteten utan också vilken typ av identitet och relation det rör sig om. Till detta kommer att identiteter och relationer ikläds och tillskrivs innebörder, och de kan enligt sociologen Jonas Stier betraktas utifrån två olika perspektiv. Den ena är den *självddefinierade identiteten* – alltså den subjektiva bilden av den vi själva anser oss vara. Den andra är den *utifrändefinierade identiteten* vilken består av egenskaper, gruppstillhörigheter och roller som andra tillskriver oss. Att vara människa innefattar en rad identitetsfrågor – att bli vuxen, att åldras, att skaffa familj, att bli arbetslös eller att flytta till en ny bostad. Identitet handlar om att befinna sig *”i varande”* och möta de utmaningar som man ställs inför. Varje individs identitet påverkas av och bör förstås utifrån samhällets betingelser, den kulturella och

⁴⁴ Ibid. sid. 48

⁴⁵ Stier, Jonas, sid.17 (2009)

sociala omgivningen, livs- och utvecklingskriser, oförutsedda händelser och livserfarenheter.⁴⁶

5.3 Psykoanalytiska aspekter av människan och hennes platser

Psykiatern och psykoanalytikern Clarence Crafoord beskriver platsens betydelse för individens känsla av hemhörighet i boken *”Platser för vårt liv”*. Med begreppet plats avser Crafoord här någonting mer än en geografisk lokalitet, nämligen *”också en flerdimensionell rymd av hemhörighet, hemortsrätt och meningsfullhet, en rymd där jag som individ ryms och där jag finner trygghet, men också en plats som är min basstation varifrån jag kan kommunicera med andra och samverka med dem. Med utgångspunkt från denna plats kan jag bearbeta min syn på världen, skapa min identitet och därifrån kan jag synas, visa mig, ha utsikt och själv sända ut signaler”*.⁴⁷

Han beskriver vidare hur människogjorda platser av erkänd skönhet förmedlar en speciell känsla för den som är mottaglig för den. *”Upplevelsen av platsen tycks mig uppstå i en känsla av samklang mellan ett inre igenkännande eller en hemkomst i det inre och anblicken eller beträdandet av den yttre platsen.”*⁴⁸ Samklang mellan det inre igenkännandet och den fysiska miljön som en plats faktiskt innebär, är enligt Crafoord av stor betydelse för individens känsla av hemhörighet. Crafoord tänker sig skönhetsupplevelsen som någon kan känna kring en plats, som en stark känsla av gensvar som löper i två riktningar. Dels utifrån det perciperade, d.v.s. det betraktande, hörda och lästa – i riktning inåt mot den tänkta platsen för våra gestaltningar och dels inifrån de kroppsligt förankrade, omedvetna och ovetbara källorna till ett möte någonstans mellan dessa poler. När detta inträffar, menar han att man erfar en upplevelse av något okänt nytt samtidigt med något alltid vetat – igenkänt – vilket ger en stark känsla av samklang och innebörd.⁴⁹

Crafoord menar att de platser som människor håller kära kan bli epokindelare. De kan ha skapats som en tillflyktsort för vila och rekreation undan livets stress och måsten. Han menar att *”de också är konkreta jordiska utformningar av inre behov och rörelser, vilshenhet och längtan i det inre som i någon mån kan planteras på en plats, en jordplätt som kan se oerhört olika ut.”*⁵⁰ Den fysiska miljön spelar en stor roll för

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Crafoord, Clarence, sid. 9 (1997)

⁴⁸ Ibid. sid. 165

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid. sid. 207

vår möjlighet att minnas och det är en vanlig metod för traditionsbevarande att utse en egen plats till sin kära plats, genom en mer eller mindre rituell handling. Handlingen knyter sedan den yttre geografiska platsen till en plats i det inre som står i förbindelse med tidiga känslomässiga minnen och omedvetna fantasier. Crafoord lyfter alltså fram platsens betydelse för vårt inre och ser inte endast till estetiska eller fysiska faktorer i frågan om känslan av hemhörighet. Citatet nedan visar på Crafoords resonemang kring platsen:

”Kära platser kan sålunda ha skapats av en mångfald motiv. Dessa platser kan sökas upp för kreativitet, vila och återhämtning. De kan sökas upp för att de ger samhörighet och knyter an till tidigare generationer och till en tradition. De kan vara förtrollande och ha en rituell innebörd för en eller flera invigda. De kära platserna kan vara ytterst privata och personliga, platser som också kan vara hemliga och ha en specifik innebörd. De kan vara knutna till och uppsökas för att förstärka minnet av en specifik händelse, inträffad på just den platsen. De kära platserna kan vara där man känner sig som mest hemma, där man tänker klarast och arbetar bäst konstnärligt.”⁵¹

5.4 Identitet i relation till staden

”A house is a small city and a city a large house”
– Dalibor Vesely⁵²

I vårt identitetsskapande och i vår känsla av tillhörighet, är vår tillgång till eller avsaknad av bostad av stor betydelse. Likaså är det avgörande huruvida vi upplever oss ha tillträde till stadens offentliga rum. När man talar om stadens framtida förändringar, handlar det alltså inte bara om den fysiska miljön, utan också om vilka som har rätt till att leva och bo i den, samt om vilken betydelse den har för deras identitet.

Sharon Zukin skriver i *”Naken Stad – Autentiska urbana platsers liv och förfall”* om den identitetsförändring som människan genomgår i takt med en stads förändring. Västvärldens storstäder har allt mer kommit att profilera sig som varumärken i syfte att framställa staden som unik och mer attraktiv än konkurrenterna.

⁵¹ Ibid. sid. 215

⁵² Alison, Jane. sid 34. (2010)

Denna profilering inom vilken turism och en marknad anpassad för den globala utvecklingen betraktas som allt viktigare.⁵³ Det som står på spel i en stad av förändring, är inte bara den miljö som omgärdar och värnar om människans identitet, utan också själva rätten till staden. Zukin menar att det handlar om en moralisk rätt till staden som gör det möjligt för människor att rota sig; en rätt till att bebo en plats och inte bara att konsumera den som en upplevelse, en kontinuerlig process där boende och arbete tillsammans skapar en vardagsupplevelse, en förväntan om att grannar och byggnader som finns idag kommer finnas kvar imorgon. Människans identitet och stadens själ förändras när denna kontinuitet bryts. Vissa förändringar får individen att känna sig som en främling i det område som den har bott i under flera år.⁵⁴

Bakom de förändringar som äger rum i den moderna staden återfinns en universell retorik om upprustning – driven dels av kommunens och kapitalets makt, och dels av mediernas och konsumenternas kulturella makt – som exponerar konflikten mellan stadsbornas identitetsskapande och längtan efter ett autentiskt ursprung – en traditionell, nästan mytisk längtan efter rötter, att känna sig som hemma och stadens framåtanda och drivkraft till att utvecklas och komma vidare. Människan och hennes identitet står således alltid i relation till ett samhälle i ständig utveckling. Som vi nämnde tidigare är identitet starkt förknippat med de sociala och kontextuella omgivningar som individen omges av. Zukin menar att man i relation till ett kvarter eller en stadsdel utvecklar platsbundna kulturer och lokala identiteter. Dessa identiteter förändras eller förloras helt om de fysiska miljöerna gör detsamma.⁵⁵

5.5 Gentrifiering

Begreppet gentrifiering (från engelskans gentry=herrskap -fication=-fiering) betyder ordagrant ”ersättning av en befintlig population med ett herrskap”⁵⁶ och har sitt ursprung i London på 1960-talet.⁵⁷ Begreppet myntades för första gången av den brittiska sociologen Ruth Glass. Hon använde termen gentrifiering för att beskriva de nya urbana processer som började förändra den innersta delen av London. De förändringar hon beskrev kallas idag för *klassisk gentrifiering*:

⁵³ Zukin (2011)

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Uppsatsförfattarnas översättning.

⁵⁷ Lees, Slater, Wylie (2008)

*”One by one, many of the working class quarters of London have been invaded by the middle classes – upper and lower. Shabby, modest mews and cottages – two rooms up and two down – have been taken over, when their leases have expired, and have become elegant, expensive residences.”*⁵⁸

Den transformering av arbetarstadsdelar i London som Glass beskriver innebär att gamla hus renoveras, moderniseras och förskönas på ett sätt som medför att områdets fysiska miljö och karaktär förändras och blir till något attraktivt för den övre medelklassen. De arbetare som bor i husen har efter renoveringarna och omvandlingen inte råd att bo kvar och istället flyttar en annan samhällsklass och/eller kommersiella verksamheter in. Det sker alltså ett utbyte av invånare i området. Den ekonomiskt svagare människan och hennes bostad och hem åsidosätts för ekonomiska och marknadsmässiga landvinningar som möjliggör för en bättre bemedlad klass att flytta in.⁵⁹

Begreppet gentrifiering har alltmer kommit att användas för att förklara mekanismerna bakom de sociala, ekonomiska och fysiska förändringar som storstäder genomgår idag. I boken *”Cities for people, Not for profit”* söker man ta reda på vilka premisser och processer som möjliggör gentrifieringen. En alltmer marknadsanpassad bostadspolitik och en ökad exploatering av attraktiva områden till förmån för köpstarka verksamheter och byggherrar nämns som viktiga faktorer.⁶⁰ Gentrifieringen ses av vissa, framförallt i Nordamerika och västeuropeiska länder, som ett effektivt sätt att minska fattigdomskoncentrationen i grannskap. Tanken är att de fattiga som är kvar i området skall bli stärkta av den nyinflyttade medelklassen, de skall få en säkrare närmiljö och de nyinflyttade ses som förebilder och inspiratörer till ekonomisk och utbildningsmässig framgång.⁶¹ En konsekvens av gentrifieringen är att den fysiska och sociala förändringen av området även leder till en förändring i stort av staden. Detta är ett globalt mönster; Catharina Thörn beskriver i *Storstadens Omvandlingar* de situationer och upplopp som ägt rum i New York och Paris under 1990- och 2000-talet, där en ökad marginalisering och stigmatisering av vissa grupper har lett till skarpa konflikter mellan resurssvaga och resursstarka invånare. Thörn skriver att *”vi ser en utveckling där å ena sidan olika förorter pekats ut som*

⁵⁸ Ibid. sid. 4

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Brenner, Marcuse, Mayer (2012)

⁶¹ Lees, Slater, Wyly (2008)

utsatta 'problemområden', å andra sidan en innerstad som i allt högre grad gentrifieras och omsorgsfullt designas för att attrahera konsumenterna."⁶² Thörn skriver om den därigenom uppkomna förvandlingen av det offentliga rummet. Hon menar att "genom en exkludering av vissa grupper från stadsrummet och skapandet av pseudooffentliga platser undermineras möjligheterna för stadens rum att fungera som en offentlig mötesplats i dess djupare mening."⁶³ Detta menar Thörn kan få konsekvensen att den officiella bilden av staden inte representerar den bild som invånarna i staden bär med sig. Gentrifieringen skapar alltså även en ökad segregation och polarisering av storstaden, där människor tvingas bo och verka i skilda områden på grund av socioekonomiska faktorer och där innerstaden allt mer formas av dem som har råd att bo eller vara verksamma just där. Gentrifieringen innebär således både en faktisk fysisk förändring av staden men också en psykologisk och social förändring i form av en splittrad bild bland invånarna. Bilden av hurdan staden är och var i den man känner sig välkommen, påverkas.⁶⁴ I exemplet Göteborg har staden under senare år kommit att profileras utifrån varumärket "Evenemangs- och Kunskapsstaden". Det så kallade evenemangsstråket är ett viktigt nav i denna officiella bild av Göteborg.

5.6 Diskurs som teoretiskt begrepp

"Människor är språkets herrar och slavar" – Roland Barthes⁶⁵

Begreppet diskurs kan förklaras som *ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)*.⁶⁶ Vårt sätt att tala på är inte en neutral avspegling av vår omvärld, våra sociala relationer eller identiteter. Vi själva spelar en aktiv roll i skapandet och förändringen av diskursen. Språket är därför av stor betydelse för den sociala konstruktionen av världen.⁶⁷ Michel Foucault utvecklade begreppet diskurs och talar om att "den står för en begränsande och tvingande talordning som underförstår en viss sorts kunskap och – i förlängningen – maktutövning"⁶⁸.

⁶² Sernhede, Johansson, sid. 315 (2006)

⁶³ Ibid. sid. 314

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Börjesson, Palmblad (2007)

⁶⁶ Ibid

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Jacobsson, Thelander, Wästerfors, sid. 85 (2010)

Diskursen, *hur* vi talar om något, konstituerar således bilden eller förståelsen av något men den är också en form av maktutövning.

Diskurser är beroende av kontextuella och historiska faktorer. Utsagor om en företeelse eller ett specifikt ämne har gestaltats och framförts på olika sätt genom historien. ”Diskurser skapar nytt, skapar logiker och sammanhangsförståelser – en del kan ses som nya och samtida, andra som uttryck för långa historiska traditioner, kanske rent av mentaliteter.”⁶⁹ Diskurser skall därför inte förstås som enbart begränsande, utan de fungerar även som en gemensam reservoar ur vilken människor kan hämta argument och gångbara påståenden och förklaringar. En person kan också utveckla eller utmana gängse diskurser eller välja att inte använda sig av tillgängliga diskurser. Foucault menar att det vi kallar sanningen är en diskursiv konstruktion och att olika kunskapsregimer anger vad som är sant och falskt. Syftet är sedan, menar Foucault, att klarlägga själva strukturen i de olika kunskapsregimerna, det vill säga dels reglerna för vad som över huvud taget kan sägas och vad som är helt otänkbart, och dels reglerna för vad som är sant och falskt. Krasst sett så skulle alla kunna skapa vilken utsaga som helst men det finns endast ett fåtal som vi bestämmer skall gälla. Det är de historiska reglerna för diskursen som sätter gränserna för vad som över huvud taget kan sägas.⁷⁰ En specifik diskurs möjliggör alltså beskrivningar enligt en viss kulturs preferenser men den utsätts även för ifrågasättanden och motargument, vilket i sin tur ger upphov till modifieringar av etablerade sanningar och uppkomsten av nya och alternativa diskurser.⁷¹ Diskursen finns lika mycket i det som man *inte* säger, eller i det som markeras av attityder, sätt att vara, beteendemönster och rumsliga dispositioner.⁷²

Utan diskurser och utan förförståelse skulle vi ständigt behöva förklara vad vi menar då inget av det vi säger kan tas för givet. Det skulle i sin tur leda till att själva förklaringen skulle vara tvungen att förklaras med icke-värderande ord och det är i sin tur inte möjligt då språkets alla ord är laddade med värderingar. Den neutrala förklaringen uteblir således och istället skapar eller återskapar vi diskursen.⁷³

Allt är en del av ett större sammanhang, så även begreppet diskurs, som står i relation till teorin om socialkonstruktionism. Här fokuseras hur en viss företeelse

⁶⁹ Börjesson, Mats, sid. 35 (2003)

⁷⁰ Jørgensen, Phillips (2000)

⁷¹ Jacobsson, Thelander, Wästerfors (2010)

⁷² Börjesson (2003)

⁷³ Jørgensen, Phillips (2000)

kommit att betraktas som ett socialt problem, vilka retoriska strider som omgärdar det och vilka konsekvenserna blir om människor tror på eller ifrågasätter etablerad kunskap om problemet. Socialkonstruktionismen uppmärksammar även hur det sociala livet produceras och utvecklas i allmänhet. Identiteter, organisationer, ideologier – en rad samhällsliga förhållanden kan förstås som ett resultat av människors aktiva skapande. Den sociala verkligheten byggs upp eller rivs ned genom de kategorier, tolkningar och ord som vi skapar och använder.⁷⁴

5.7 Diskursanalys

Diskursanalysen undersöker och analyserar den diskurs eller de diskurser som forskaren ämnar problematisera och göra nedslag i. Språkliga resonemang betraktas som *utsagor*, som Foucault menar är självständiga analysobjekt i sig själva. Alltså "*objekt bland andra som människor producerar, använder, förvandlar och utbyter.*"⁷⁵ Diskursanalysen handlar om att tydliggöra vad som är forskarens och vad som är studieobjektens sammanhangsförståelse eller tolkningsram. Den ställer sig frågan om på vilken nivå diskursen ligger och vems den är samt i vilket sammanhang den infogas. Således blir den ett försök att identifiera de tecken och uttalanden som diskurser centreras kring.⁷⁶

Genom en diskursanalys söker forskaren plocka isär och förstå diskurserna i ett större sammanhang: hur politiska, materiella och kulturella fenomen framställs och hänger samman, samt ligger till grund för hur vi uppfattar verkligheten. Diskursanalysen problematiserar det som anses vara sant och naturligt, och synliggör språkets förmåga att konstruera och konstituera verkligheten. På så sätt vilar diskursanalysen på en socialkonstruktionistisk grund, dvs idén om att all kunskap är konstruerad och därför aldrig kan avspegla en entydig verklighet. Socialkonstruktionismen vill inte förneka existensen av olika samhällsfenomen, exempelvis bostadsbrist och segregation, poängen är att vi bara kan tänka genom diskursiva raster. Som forskare kan vi därför bara studera olika sätt att förstå, uppfatta och förklara den här typen av fenomen. Språket har inom diskursanalysen fått en stor

⁷⁴ Jacobsson, Thelander, Wästerfors (2010)

⁷⁵ Börjesson, sid. 34 (2003)

⁷⁶ Jørgensen, Phillips (2000)

betydelse i det som kallas för ”den språkliga vändningen”⁷⁷. Uttrycket ”den språkliga vändningen” grundar sig på antagandet att diskurser avgränsar och utesluter, men samtidigt ger oss raster med vars hjälp vi kan urskilja vad som är sant, relevant, rimligt och möjligt. Så snart någon säger något så har en av flera tänkbara versioner använts. Språket betraktas inte som ett färdigt system utan som en handling. ”Diskurser döper och sätter världen, eftersom språkets huvudfunktion är att representera (något annat). Man kan dessutom tala om en ”bildlig vändning”, som syftar på att även bilder konstituerar vår värld. Såväl språk som föremål, platser och fenomen är representanter för olika saker.”⁷⁸ Beteckningen evenemangs- och kunskapsstad kan fungera som representation av det samtida Göteborg. Inom diskursanalysen är just detta det intressanta: *Hur blir förståelsen till? Hur kvalificerar sig en representation till att bli verklig i ett visst sammanhang? Vad tycks sakna en representation och varför det?*⁷⁹

Diskursanalysen är alltså inte en tillämplig metod som kan användas istället för teori utan det handlar om att göra något med sitt studieobjekt, att ge perspektiv på ett fenomen och att ge det ett meningsfullt sammanhang.⁸⁰ I vår studie använder vi oss både av diskursanalysen som perspektiv och teori men också som analysmetod.

6. Metod

6.1 Val av metod

Valet av en kvalitativ forskningsmetod möjliggör en förståelse för emotionella och subjektiva mönster i vår empiri. Den kvalitativa forskningsmetoden utgår ifrån tre viktiga grunder:

- En *induktiv* syn på förhållandet mellan teori och praktik. D.v.s. teorin väljs på grundval av de praktiska forskningsresultaten.
- En *kunskapsteoretisk* ståndpunkt. Till skillnad från den naturvetenskapliga modellen som tillämpas inom kvantitativ forskning så ligger tyngden på en förståelse av den sociala verkligheten baserad på grundval hur deltagarna i en viss miljö tolkar denna verklighet.

⁷⁷ Termen används dels för att beteckna en idéhistorisk händelse i det filosofiska tänkandet under 1900-talet då språket för en särställning inom filosofin, och är dels ett teoretiskt begrepp. Det är som sådant vi använder oss av det.

⁷⁸ Börjesson, Palmblad (2007)

⁷⁹ Ibid, sid. 10 (2007)

⁸⁰ Börjesson (2003)

- En *ontologisk* ståndpunkt. Sociala egenskaper är resultatet av ett samspel mellan individer och inte av statiska och ”sanna” företeelser som finns i vår omvärld och som är åtskilda från dem som är inbegripna i konstruktionen av dem.⁸¹

Vår studie baseras på intervjuer med politiker, stadsarkitekt och boende i södra Gårda. Vi har valt ut de citat från intervjuerna som är särskilt intressanta, och är medvetna om att uppsatsens karaktär och resultat hade blivit annorlunda om vi hade valt andra citat. För att med valda teorier kunna bearbeta intervjuerna och besvara våra frågeställningar tillämpade vi ett induktivt angreppssätt i analysprocessen. I uppsatsens analysdel presenterar vi citat och i anslutning till dem referenser till vår teori, eftersom det för läsaren blir mer begripligt att förhålla sig till denna ordningsföljd, snarare än tvärtom.⁸² I den kvalitativa undersökningen är vi själva de viktigaste och mest styrande redskapen i materialinsamlingen samt hela den föregående och efterföljande arbetsprocessen. Detta är något som gör våra metodval och tillvägagångssätt känsliga för kritik, men då vi eftersträvar att vara objektiva i våra slutsatser och ej är i behov av att generalisera och inte ämnar kvantifiera data i vår studie kan vi försvara och därmed stärka våra tillvägagångssätt.⁸³

6.2 Urval

Genom den allt vanligare förekommande diskursanalysen har antalet materialtyper breddats och accepterats inom den akademiska världen. Förutom tio intervjuer består vår empiri av tidningsartiklar, arkivfilm, offentliga dokument, blogginlägg, skönlitteratur och facklitteratur. Inom diskursanalys görs en åtskillnad mellan ’naturligt förekommande material’ och material som samlats och skapats av forskaren. Exempel på naturligt förekommande material är de tidningsartiklar vi tagit del av, som författades och trycktes utan vår inblandning, medan intervjuerna är aktivt producerade av oss själva.⁸⁴

⁸¹ Bryman (2011)

⁸² Ibid.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Börjesson (2003)

6.3 Intervjuer och tillvägagångssätt

Det finns inte några standardtekniker gällande kvalitativa intervjuer. Däremot förekommer det vissa standardval av metoder, såsom att bestämma hur många intervjuer som är nödvändiga, om dessa skall bandas och/eller skrivas ut, hur intervjuerna skall analyseras och om forskarens tolkning av materialet skall presenteras för den intervjuade. Vårt val blev att upprätta en semistrukturerad intervjuguide vilket innebär att intervjuerna utgår från ett antal övergripande teman.⁸⁵ Den stora fördelen med kvalitativa intervjuer av detta slag är deras öppenhet och möjlighet till reflekterande och resonering. Vi märkte hur detta kunde föra intervjun i en ny eller annan riktning.⁸⁶ Då vår studie med tillhörande frågeställningar utgår från Gårdas faktiska och omdiskuterade situation, ansåg vi det naturligt att intervjua Göteborgs ledande kommunala politiker i byggnads- respektive fastighetsnämnden. Detta är personer som besitter den byråkratiska och lagbaserade makten i frågan, med vilken det följer subjektiva attityder och språkliga formuleringar. Således består materialet av intervjuer med åtta av kommunens relevanta politiker, Göteborgs stadsarkitekt samt en intervju med en av de boende i Gårda. Den boende, som varit engagerad i frågan under en längre tid, kontaktades via en bekant som bor i kvarteren. Intervjun med den boende gjorde vi i syfte att balansera informationen och de perspektiv som anläggs på våra frågor och för att helt enkelt erbjuda läsaren en tänkbart alternativ infallsvinkel. Samtliga respondenter kontaktades via e-post. Det optimala hade varit att intervjua ett lika stort antal boende som politiker, men då vi redan har ett stort material från de boende i form av insändare, blogginslag, skrivelser, och intervjuer i befintlig media anser vi att den empirin är tillräcklig. Den begränsade tidsramen för uppsatsen har också spelat in i fråga om intervjuernas omfattning. Samtliga intervjuer har utförts och spelats in via telefon. Detta på grund av praktiska omständigheter och för att vi har varit tvungna att förhålla oss till respondenternas varierande tillgänglighet och arbetstider. En fördel med telefonintervjun är att den inte påverkas av faktorer som rör vårt utseende, kroppsspråk och andra attribut. Dock kan faktorer som teknisk utrustning, att respondent och intervjuare befinner sig i olika miljöer och svårigheten med att läsa av mellanmänskliga signaler såsom osäkerhet eller förvåning, påverka intervjuens

⁸⁵ Bryman (2011)

⁸⁶ Kvale, Steinar (1997)

kvalité.⁸⁷ Intervjuerna utfördes konsekvent utifrån vår semistrukturerade intervjuguide vilken baserats på ett antal tematiserade frågesegment. Under varje tema löper ett antal öppna frågor, vilka syftar till att låta respondenternas känslor, idéer och föreställningar rörande ämnet ta sig uttryck på ett öppet och reflekterande sätt. Samtliga intervjuer har efter deras genomförande transkriberats.⁸⁸

6.4 Förförståelse

Vår subjektiva upplevelse av verkligheten, med tillhörande och ofrånkomliga ideologier, kategoriseringar och livsåskådningar, har stor betydelse för våra studier av det aktuella ämnet. Det är vi, utifrån våra tolkningar och föreställningar, som väljer var och på vilket sätt vi ska göra nedslag i frågan om södra Gårda. Nödvändiga avgränsningar och ett tydligt syfte är av största vikt och det förutsätter att vi är tvungna att bortse från information som ligger utanför vårt studieområde.⁸⁹ En av oss som utfört studien har bott i Gårda och båda har spenderat mycket tid i området. Vi är medvetna om att detta är något som på olika sätt bidrar till den förförståelse vi har om södra Gårda.

6.5 Etiska överväganden

Etiska frågeställningar är något som aktualiserats vid ett flertal tillfällen under arbetsprocessen, eftersom det gäller att säkerställa kvalitén i studien. Samtliga informanter har delgivits samma information inför intervjuerna, men vad man bör ha i åtanke är att all information tolkas på olika sätt av olika personer. Ett antal fundamentala etiska principer har legat till grund för arbetet med intervjuerna. De etiska principerna syftar till att värna om den enskilde individens integritet och skydda denne mot kränkande handlingar. Följande är en förtydligad sammanfattning av fyra tillämpade huvudprinciper: 1) *Informationskravet* har tillgodosetts genom delge information till alla berörda personer om undersökningens syfte och innehåll. De har även fått information om att deltagandet är frivilligt. 2) *Samtyckeskravet* innebär att intervjupersonen har rätt att själv bestämma över sin medverkan. 3) *Konfidentialitetskravet* har helt enkelt uppfyllts då allt intervjumaterial (råmaterial samt transkriberat material) har förvarats på ett säkert sätt. Det vill säga ingen

⁸⁷ Dimpleby, Richard (2008)

⁸⁸ Kvale (1997)

⁸⁹ Bryman (2011)

obehörig har haft tillgång till det inspelade materialet. De informanter som är politiker och därmed offentliga personer i byggnadsnämnden och i fastighetsnämnden samt representanter för ett parti har vi inte funnit någon anledning till att erbjuda anonymitet. Vad gäller intervjun med den boende i Gårda har vi lovat full anonymitet. Intervjun med Göteborgs stadsarkitekt gjordes utifrån dennes profession och position som stadsarkitekt och därmed har anonymitet ej lovats. 4) *Nyttjandekravet* innebär att det insamlade materialet ej får brukas på annat sätt än inom vetenskapliga syften – något som heller inte har gjorts. Till sist har samtliga deltagande fått möjligheten att läsa och ta del av den färdigställda studien.⁹⁰

6.6 Studiens giltighet

En forskningsstudies förmåga att mäta det som den avser att mäta benämns validitet, och anger hur väl och sanningsenligt forskningsstudien lyckas återge den verklighet som forskaren ämnar studera. Denna skall stämma överens med det syfte och de frågeställningar som studien utgått ifrån.⁹¹ För att validiteten i så hög grad som möjligt skall säkerställas ställs höga krav på studiens noggrannhet, vetenskaplighet, transparens och relevans. Validiteten, eller uppsatsens tillförlitlighet och äkthet, beror av forskarens egna tolkningar. Vi har en förhoppning om att våra tolkningar ska kunna återge en rättvis bild av vad personerna sagt i intervjuerna. Studien har förhållit sig till ovanstående och utifrån detta eftersträvar den att ge läsaren utrymme för egna tolkningar i den analys som presenteras. Att göra en socialkonstruktionistisk kvalitativ studie med tillhörande diskursanalys ställer giltighetskravet på sin spets. Detta då det problematiserar just vad som är verkligt eller vad som är sanning och inte, samt vilken roll vetenskapen spelar i detta.⁹² Det är även relevant att poängtera vår roll i skapandet av diskursen. Detta då vi inte har möjlighet att ställa oss utanför diskursen och inta en objektiv position i relation till det vi studerar. Som intervjuare och uppsatsförfattare är vi formade av och medskapare av diskursen.⁹³ Den noggranna transkriberingen bidrar till uppsatsens tillförlitlighet.

Det är svårt att återge en fullständig bild av hur samspel och kontakter mellan ledande politiker i beslutsposition å ena sidan och övriga aktörers intressen å andra sidan

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ibid.

⁹² Ibid.

⁹³ Winther, Jørgensen, Phillips (2000)

kommuniceras och förmedlas. Det är något som är relevant men ej görbart i förhållande till den tidsbegränsning vi varit tvungna att förhålla oss till. Av denna anledning är det rimligt att anta att vi utifrån vår (forskar) position endast får tillgång till en begränsad del av den diskurs vi vill studera.

6.7 Analysmetod

Efter genomförandet av intervjuer och transkribering av materialet kodade vi texten genom en öppen kodning. Detta innebär att bryta ner, studera empirin och placera textfragmenten i kategorier.⁹⁴ Härigenom kunde vi identifiera teman som därefter har uttolkats till fyra diskurser.⁹⁵ Således användes våra egna tolkningar av intervjuerna för att förstå dessa och för att möjliggöra en inordning av citatet. Vi undersökte vad som var återkommande i de olika materialtyperna och vad som var specifikt för samtliga citat som återfinns i resultatet. De dokument från tjänsteutlåtanden som är en del av uppsatsens empiri har valts ut utefter indelningen av diskurser.⁹⁶ Samma sak med empirin hämtad från media. Efter att ha kodat och kategoriserat all vår empiri till diskurser valdes tillämpbar teori på grundval av de praktiska forskningsresultaten.

7. Analys och resultat

Södra Gårda omgärdas framförallt av två övergripande diskurser, *riva* kontra *bevara*. Vi kommer att analysera dessa diskurser, deras uppbyggnad och historiska bakgrund, hur de tar sig uttryck och vem som säger vad inom dem. Samma analys kommer vi att göra av diskurserna om bostadens värde, *den sociala* kontra *den materiella*. I analysen har vi markerat intervjuare samt respondenter på följande vis: **I**= intervjuare, **P**= politiker i intervju (då vi har intervjuat åtta olika politiker är de numrerade i analysen, **P1**, **P2**, **P3** etc.), **S**= stadsarkitekt, **B** =boende. Övrigt material från media och från offentliga handlingar är markerade med avsändare i fetstil.

⁹⁴ Bryman (2011)

⁹⁵ *Rivningsdiskursen, bevarandediskursen, den sociala diskursen om bostadens värde, den materiella diskursen om bostadens värde.*

⁹⁶ Winther, Jørgensen, Phillips (2000)

7.1 Rivningsdiskursen

Politiker i media: *Husen borde ha rivits för länge sedan. Det är långt, långt från godtagbar standard.*⁹⁷

Citatet ovan är från en politiker som menar att husen skall rivas. Centralt i detta argument är husens fysiska skick. Husen når inte upp till den standard som anses vara godtagbar för bostäder. Samma politiker uttrycker:

Politiker i media: *Om kommunen skulle stå för upprustningen skulle standardhöjningen bli minst enligt LGS. Hyrorna skulle sättas därefter, vilket innebär höjningar på hundratals procent i hyra per lägenhet.*⁹⁸

Den svenska boendestandarden är präglad av vad som från början tog form under 1940–1950-talets socialdemokratiska bostadspolitik, en bostadspolitik som då fastslog normer för varm- och kallvatten och hygieniska faciliteter som egen toalett och dusch.⁹⁹ Lägsta Godtagbara Standard är ett styrdokument som innehåller grundläggande krav på vad en bostad skall ha för standard. Det är en del av det lagliga ramverk som gäller för byggnation och renovering idag. LGS är fortfarande format av den historiska diskursen kring vad god boendestandard är. Detta citat problematiserar vad en kommunal upprustning genom LGS skulle innebära för de boende och det sägs innebära *höjningar på hundratals procent i hyra per lägenhet*. Effekten av hyreshöjningarna skulle därför kunna antas vara en del i en gentrifieringsprocess som innebär att hyresgäster som bor i husen idag inte skulle ha råd att bo kvar.¹⁰⁰ Hänvisningen till LGS kan sägas bli en del i vad Foucault beskriver som den disciplinära maktutövningen. Den disciplinära maktutövningen förhåller sig till en strukturell nivå där samhällets institutioner med hjälp av regler och lagar upprätthåller det som anses normalt.¹⁰¹ Det är också en form av *ideologistyrning* som i detta fall gäller boendestandard.¹⁰² Enligt lagens sätt att se det kan man inte ha bostäder i södra Gårda. Detta görs gällande i citatet.

Husens fysiska skick och miljön är något som återkommer i vårt material.

I: Vad anser du vara negativt med området?

⁹⁷ Göteborgs Posten 18/11 – 2012

⁹⁸ Göteborgs Posten 1/12 2012

⁹⁹ Hård (2010)

¹⁰⁰ Lees, Slater, Wyly (2008)

¹⁰¹ Jacobsson, Thelander, Wästerfors (2010)

¹⁰² Olsson, (2010)

P1: *Det är ju att fastigheterna är i dåligt skick och så är det, den jobbigaste saken tycker jag, det är miljö, alltså luftkvalitén. Det finns mätningar som visar att luften är hälsofarlig.*

Politiker i media: *Rötan och fuktskadorna är omfattande och fönstren riskerar att ramla ned på gatan. Hela kvarteret håller bokstavligen på att falla sönder*¹⁰³

Politiker i media: *Vår linje är att generöst hjälpa de boende att flytta, för att sedan kunna riva Göteborgs stads miljöfarligaste bostäder.*¹⁰⁴

Riskerna i den fysiska miljön och tryggheten framhålls. Det är inte tryggt att bo i ett område som kan falla ihop. Det sägs i citatet att *kvarteret bokstavligen håller på att falla sönder* och att det är *Göteborgs stads miljöfarligaste bostäder*. Liknande formuleringar om fysiska miljöer finns att hitta i diskursen som fördes om området Annedal under 1970-talet. I fallet Annedal säger en beslutsfattande politiker i en tv-intervju att *det inte är människovärdigt att bo i det* och att *det är ett miserabelt område*. I ett maktperspektiv blir formuleringen *generöst hjälpa* intressant. Man talar här om att det vore generöst att hjälpa människor att flytta ifrån sin bostad eftersom detta skall vara Göteborgs stads miljöfarligaste bostäder. Hjälpen är inte önskad av de boende, men den politiska makten uttrycker sig som uttolkare av deras behov med hänvisning till samhällets normer. Vi påminns här om diskursens historiska bakgrund, så som den kom till uttryck i intervjun från 1970-talet. Se sida nio där politikern relativiserar de boendes upplevelser och önskemål: ”*Ja, de säger det ja.*”

I: *Skulle det vara möjligt att genomföra en renovering som endast åtgärdar det mest nödvändiga?*

P1: *När man ska renovera hyresfastigheter kan man inte göra det litegrann, för det kommer krav på våtrum och det kommer krav på tillgänglighet och sådana saker som gör att det måste göras om i grunden och då blir den ekonomiska kalkylen jättesvår.*

Åtgärdandet av riskerna i den fysiska miljön relateras här till finansiella faktorer och till de samverkande lagar som gäller vid renovering och tillbyggnad som träder i kraft så snart en renovering ska göras. Dessa krav har utvecklats och utökats under flera

¹⁰³ Göteborgs Posten 1/12 2012

¹⁰⁴ Ibid.

decennier och är utformade av politiska ideologier, organisationer, styrdokument och bostadsföretag.¹⁰⁵ Samma problematik lyfts fram av en annan politiker:

Politiker i media: *Husen är ett jättebekymmer, vi kommer aldrig att klara kraven.*¹⁰⁶

Kraven som båda politiker talar om är de krav som idag ställs på nybyggnation. Om husen skulle renoveras måste de renoveras enligt de regler och normer som finns för nybyggen. En återkommande del i rivningsdiskursen handlar om att hänvisa till dessa krav och på så sätt omgärdas diskursen av lagen och byggnormer. Bostadspolitikens utfall är beroende av både medel, i detta fall *lagar, regler och normer* samt institutioner, i detta fall *kommunen*.¹⁰⁷ Diskursen upprätthålls alltså delvis genom en växelverkan mellan kommunen och gällande lagstiftning.

Vanligt förekommande i vårt material är också hänvisningar till den detaljplan som gäller för området idag.

Tjänsteutlåtande i dokument: *Den stadsplan som idag gäller för Södra Gårda antogs 1986. Syftet var att möjliggöra uträtning av E6. För kvarteren mellan Fabriksgatan och E6 anges parkeringsändamål och allmän plats.*¹⁰⁸

Enligt detaljplanen är alltså området egentligen till för parkeringsändamål och i frågan uttrycker två politiker:

P8: *Det är omöjligt att bevara husen då rådande detaljplan inte gäller för bostäder.*

Politiker i media: *Planen tillåter inte bostäder här. Med tanke på hur långt det är innan Västlänken är klar behöver vi också plats att ställa bussar på och annat.*¹⁰⁹

Här förstärks och tydliggörs den diskurs som grundas i lagstiftning och styrdokument. Tidigare citat visar tillsammans med ovanstående att kraven på boendestandard, miljöfaktorer och rådande detaljplan framställs som orubbliga. De framställs också

¹⁰⁵ Hård (2010)

¹⁰⁶ Göteborgs Posten 18/11 2012

¹⁰⁷ Olsson (2010)

¹⁰⁸ Tjänsteutlåtande som innehåller en redogörelse för de bostadsfastigheter inom kvarteren Cedern och Eken. I tjänsteutlåtandet ges en historisk bakgrundsbeskrivning, en beskrivning av bostadsbeståndet, byggnadernas tekniska status samt miljö - och riskfaktorer i området. Därefter görs en redovisning av möjliga alternativ för området och vilka konsekvenser dessa alternativ kan medföra. Diariernr. 6606/12

¹⁰⁹ Göteborgs Posten 1/12-2012

utan hänvisning till utredningar avseende åtgärder mot problemen i miljön. Det vill säga diskursen stänger ute somliga alternativ och menar samtidigt att rivning är förutsättningen för framtida större planer, Västlänken i detta fall.¹¹⁰ Utestängningen av andra alternativ kan sägas vara ett exempel på vad man inom diskursanalysen kallar den språkliga vändningen.¹¹¹

Journalist i media: *Dels är luften för dålig och bullret från E6:an för högt för att tillåta bostäder där, dels vill Svenska Mässan och evenemangsområdet ha fler parkeringsplatser.*¹¹²

Rivningsdiskursen förstärker bilden av södra Gårda som en plats vilken inte är lämpad för bostäder. Denna språkliga vändning omöjliggör alltså alternativet att bevara husen och visar att platsen får ett värde och ett syfte först vid en rivning.

Återkommande i rivningsdiskursen är utvidgningen av Svenska Mässan och evenemangsstråket.

P2: *Sen är ju det här liksom det här att området är utdömt för bostäder, att det skapar förutsättningar för andra att tänka vad ska man då göra med området istället. Vad är det som gör det gynnsamt, att det faktiskt ligger som det ligger jämte motorvägen och såna saker. Sen så har du ju mässan och evenemang och eh...en massa andra saker i området.*

Beslutet att *området är utdömt för bostäder* och argumenten för utvidgningen av Svenska Mässan och *en massa andra saker i området* visar att det finns fler parter än bara boenden och politiker som har intressen i södra Gårdas framtid. Området lyfts fram som något gynnsamt och att det ligger bredvid E6:an som något positivt, då läget underlättar för transport till och från evenemangsområdet.

Tjänsteutlåtande i dokument: *Då Svenska Mässans funktion är en grundläggande del i "Evenemangsstaden Göteborg" anser fastighetskontoret att det är viktigt att mässan får möjlighet att utveckla sin verksamhet.*¹¹³

Svenska Mässans funktion i *Evenemangsstaden Göteborg* lyfts sedan fram som en viktig faktor. Södra Gårdas placering nära Svenska Mässan gör att området är

¹¹⁰ Västlänken är en tågtunnel som skall gå under centrala Göteborg och som har byggstart 2017/2018. (www.trafikverket.se)

¹¹¹ Börjesson, Palmblad sid. 34 (2007)

¹¹² Göteborgs Posten 18/11-2012

¹¹³ Tjänsteutlåtande till fastighetsnämnden från fastighetskontoret. "Yttrande över förslag till program för del av Södra Gårda inom stadsdelen Gårda, programsamrådsremiss. Diariernr 0217/08

eftertraktad mark och påverkar hela *Evenemangsstaden Göteborg*. De strukturella maktförhållandena och vad som står på spel blir till en större demokratisk fråga än att endast handla om södra Gårda. Göteborg definieras som Evenemangsstaden och södra Gårda kan sägas hindra visionen om dess utveckling och expansion.

De hus i Gårda som föreslås rivas för att ge plats åt den nya parkeringsanläggningen ligger längs E6:an, i stadens sämsta luft, med transporter av miljöfarlig last inpå knutarna. Idag hade bostadshus inte fått byggas på denna plats. Det hade inte varit tillåtet från hälsosynpunkt. Frågan måste ställas: Är det försvarbart att låta bli att riva husen? Är det rimligt att, på denna fråga, äventyra framtiden för Göteborgs besöksnäring och alla de jobb som ligger i vågskålen? Vårt svar måste bli nej.¹¹⁴

Svenska Mässans styrelseordförande och VD menar att husen i Gårda *äventyrar framtiden för Göteborgs besöksnäring*. En rivning skulle därför bli en potentiell utvecklingsmotor som genererar såväl ökade skatteintäkter som attraktiva miljöer för fortsatta investeringar. Detta leder tankarna till Karin Hedins forskning, där hon visar att det i många policy- och planeringsdokument finns argument som förespråkar gentrifieringsprocesser i stadsrummet, även om inte begreppet gentrifiering förekommer. Istället används ord som *renewal*, *redevelopment*, *revitaliation* och *upgrading*.¹¹⁵ Städernas makthavare söker på så sätt efter vägar att planera och rättfärdiga gentrifiering på ett sätt som ska neutralisera dessa processers negativa aspekter. Att motivera fler arbetstillfällen, som i citatet ovan, blir alltså ett sätt att tala om gentrifieringen som något positivt. Husens placering i området betraktas idag som ett hinder för Göteborgs besöksnäring och tillväxt. Bostadshuset tillskrivs en synnerligen mäktig funktion, för att inte säga farlig.

Rivningsdiskursen utvecklas från att peka på husen dåliga skick, den ekonomiska svårigheten att renovera, miljö- och riskfaktorer, konflikten med rådande detaljplan och Svenska Mässans utvidgning till ytterligare motiveringar och framtida konsekvenser vid rivning:

Tjänsteutlåtande i dokument: *En rivning av kvarteren skulle innebära en möjlighet att genomföra gällande detaljplan, d.v.s. för parkering och gata, eller ta fram en detaljplan för ny användning. Oavsett vilket av dessa alternativ som i*

¹¹⁴ Roger Holtback, styrelseordförande Svenska Mässan och Lennart Mankert vd och koncernchef Svenska Mässan. Debattartikel i Göteborgs Posten 17/2 2009.

¹¹⁵ Hedin (2010)

så fall väljs skulle området användas på ett mer lämpligt sätt med hänsyn till i förstahand miljö - och riskfaktorer.¹¹⁶

En rivning av kvarteren innebär alltså *en möjlighet att genomföra gällande detaljplan* men också att *ta fram en detaljplan för ny användning*. Detta säger emot tidigare hänvisningar till detaljplanen som något orubbligt. Alltså: Först rivning, sedan skall det vara möjligt att skriva om den tidigare för orubblig förklarade detaljplanen.

I: *Vad tänker du om de boendes framtid vid en eventuell rivning av området?*

P8: *[...] men det är klart att de som har förstahandskontrakt de har ju naturligtvis ett, jag skall inte säga guldläge, men de har ju en, eh...de skall ju behandlas med respekt givetvis och har då rätt att få en annan bostad så att säga.*

Här används åter lagen som något som på ett strukturellt och övergripande plan blir avgörande för de boendes framtid. De som har förstahandskontrakt får nya bostäder, de med rivningskontrakt får det inte. Här är föreställningen den, att boende, som kan tvingas flytta för att deras hus skall rivas, sitter på ett *guldläge*.

7.2 Bevarandediskursen

"My body is everywhere: the bomb which destroys my house also damages my body insofar as the house was already an identification of my body" - Jean- Paul Sartre¹¹⁷

I inledningen av våra intervjuer ställde vi frågan:

I: *Vad tänker du på när du hör området södra Gårda?*

B: *Den fysiska miljön är inte så förutsägbar. Och den...när man ser sig omkring så finns det mycket att upptäcka här. Som fascinerar mig eller som är vackert för mig eller som jag inte tröttnar på att vara i. Jag blir inte less och uttråkad i den miljön som Gårda är.*

Den boende anser att den fysiska miljön är vacker och inte så förutsägbar, något som fascinerar. Den boende, tillsammans med de boenden i media, är de enda i vårt material som besitter kunskapen och erfarenheten om och, enligt Foucault också

¹¹⁶ Tjänsteutlåtande till fastighetsnämnden från fastighetskontoret. "Yttrande över förslag till program för del av Södra Gårda inom stadsdelen Gårda, programsamrådsremiss. Diarienumr 0217/08

¹¹⁷ Sartre, Jean-Paul (1993)

makten över, kvarteren och den fysiska miljön ur ett subjektivt perspektiv som står i relation till vardagliga erfarenheter, intryck och upplevelser.¹¹⁸

Boende i media: [...] *De här lägenheterna har långt ifrån godtagbar standard, fortsätter han, utan att ha sett insidan av dessa hus, och bortser från att människor vill bo här, inte enkom för att det är billigt, utan för att det finns de som trivs med en enkel livsstil.*¹¹⁹

Citatet visar på en boendes frustration över att en politiker har uttalat sig om bostäderna utan att ha varit inne i dem. Utsagan pekar på frågan om *vem* som kan uttala sig om husen och *hur* den kan uttala sig, och blir således en fråga om makt.¹²⁰ Den boende i artikeln försvarar husen och argumenterar för att det finns olikheter i syn på vad som är god livsstil och att människor bor i husen för att de vill, inte enbart för att de inte har råd med något annat. Enligt Stier kan man se individens identitet som en del av en större gruppidentitet/er. En gruppidentitet, eller kultur, kan i sin tur vara uppbyggd kring ett visst sätt att leva.¹²¹ Bevarandediskursen uttrycker här värdet av alternativa boendeformer.

Bevarandediskursen anknyter frekvent till Göteborgs historia.

P7: *Ja, när jag ser Södra Gårda så tänker jag på hur det va för ah, sextio, sjuttio, åttio år sedan ungefär. Då va ju hela Haga och Johanneberg och stora delar såg ut som Gårda.*

Politikern ser Gårda som ett exempel på den historiska bilden av Göteborg och sätter Gårda i en historisk kontext. Husen och deras karaktär bidrar till att vara ett exempel på hur Göteborg såg ut förr och diskursen refererar här till rivningsraseriets historik.¹²²

I: *Vad anser du vara positivt med området?*

S: *Jag tycker det är positivt att det finns hus av olika åldrar, att det är en blandning av lite, lite historia och lite nutid.*

P1: *Det är nog, alltså. Den gemenskap och den...ja, gemenskapen som finns bland dom som bor där. Att det är ett område som ligger väldigt centralt och som har väldigt annorlunda profil jämfört med många andra centrala bostadsområden.*

¹¹⁸ Jacobsson, Thelander, Wästerfors (2010)

¹¹⁹ Svar på politikerns uttalande om bostädernas standard från representant i Gårda Boendeförening. Debattartikel i Göteborgs Posten 25/11-2012

¹²⁰ Engelstad (2006)

¹²¹ Stier (2003)

¹²² Phillips, Jörgensen (2000)

Blandningen av *lite historia och lite nutid* lyfts fram som något positivt med området. I södra Gårda finns de gamla landshövdingehusen men också nyare kontorskomplex och hus. De äldre husen utgör alltså något positivt enbart genom sin existens på precis den platsen. *Gemenskapen* mellan de boende är en annan faktor som lyfts fram som något positivt. Den gemenskap som finns mellan boende talar Sharon Zukin om som en lokal gruppidentitet – en gemenskap och identitet som utvecklas av dem som rör sig och bor i ett visst geografiskt område eftersom man upplever sig ha liknande preferenser och känslor för vad som är viktigt för ens identitet och tillhörighet.¹²³

B: *Jag tycker det är väldigt positivt att, att det finns några ställen i Sverige, i vår stad där allting inte är så tillrättalagt. Det är lite lämnat men också på gott. Det är som att tiden både har stannat och inte alls har stannat, att det finns...att det är enkelt och lite utmanande att bo här. Jag blir glad av det och jag blir glad av kallvattnet, jag är glad åt att jag...behöver göra saker för husens skull för att det skall bli bra i det vardagliga.*

Ur ett psykoanalytiskt perspektiv är den boendes relation till platsen och dess fysiska miljö en nödvändighet för dennes känsla av hemhörighet. *Kallvattnet och att det är enkelt och utmanande att bo* utgör en speciell egenskap som färgas tillsammans med individens inre och därmed får en särskild innebörd i den boendes känsla av hemhörighet och lycka.¹²⁴

I: *Vad är negativt med området?*

B: *När man tänker på det liksom som sitt hem så finns det kanske några saker jag kanske skulle önska mig då och det är...Jag skulle önska bort trafiken på Fabriksgatan. För att längs Fabriksgatan är trafiken väldigt tung och så att det ibland, hela huset skakar. Och just att vara omgiven på två håll av trafiken det tycker jag inte riktigt om och jag känner att det kanske inte borde vara nödvändigt ur trafikplaneringssynpunkt så. Leden är nästan ett mindre problem.*

Den enda gången trafiken på Fabriksgatan lyfts fram som ett problem i vårt material är i intervjun med den boende. Detta visar igen att den boende har kunskap om faktorer och erfarenheter som endast kan fås genom att bo eller röra sig i området under en längre tid. Miljön och motorvägen är även i bevarandediskursen en

¹²³ Zukin (2011)

¹²⁴ Crafoord (1997)

återkommande faktor men den utvecklas vidare och söker problematisera de regler och normkrav som finns.

S: Plan- och bygglagen är inte en speciellt bra lag. Den gjordes under en tid när man inte byggde så mycket i Sverige. När man framförallt inte förtätade städerna. Det är ganska svårt att bygga en stad under rådande plan- och bygglagstiftning, men vi måste göra det ändå ju.

Det är tydligt att det i bevarandediskursen inte görs några hänvisningar till lagar utan att problematisera dem. Det sker alltså ett ifrågasättande av den strukturella makt som lagen innebär.¹²⁵ De ideologiska och strukturella strömningar som förespråkar en förtätning och blandning av bostäder tycks vid nuvarande historiska tidpunkt vara underordnad i ett maktförhållande där den historiskt förankrade lagen hindrar dem från att förverkliga och utveckla sina idéer.¹²⁶

S: Det blir ju lite grann såhär att, att det sätts väldigt höga krav på bostäder nu, som säger att det skall vara så och det skall vara så och det skall inte vara något buller och så, men vad vi inte sätter krav på är ju trafikapparaten. På det viset att vi säger att det är, att vi inte kan ha bostäder för det ligger intill en motorväg men det kanske är så att vi inte kan ha en motorväg som ligger intill bostäder, så kan man också tänka.

Bevarandediskursen utmanar rivandediskursen genom att vända på det som i rivandediskursen ses som en miljöfara, motorvägen, och istället ifrågasätta trafikapparaten och de låga krav som ställs på den. Det diskursiva raster som vi människor konstruerar verkligheten genom problematiseras. Ur ett socialkonstruktionistiskt perspektiv ifrågasätts trafiken som en vedertagen och internaliserad del av stadens miljöer.¹²⁷

I: *Ett argument som ofta lyfts fram i diskussionen är den dåliga luften och bristande säkerheten. Finns det några åtgärder som skulle kunna förbättra miljön och säkerheten?*

P7: *Om man tittar till, på luften, så är det klart att det finns vissa problem med luften, det tror jag. Det beror på vad man menar. Det finns andra ställen som inte är ett dugg bättre eller sämre, om du tar Övre Husargatan till exempel, det absolut sämsta stället i hela stan.*

¹²⁵ Engelstad (2006)

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Jacobsson, Thelander, Wästerfors (2010)

Politikern talar om att den dåliga luften inte alls är den sämsta i Göteborg och att Övre Husargatan är sämre. Luften i södra Gårda framstår härigenom således som en fråga om tolkning samt närmast som ett verktyg för att underbygga ett bevarande eller ett rivande.

Åtgärder för en förbättrad miljö ges till exempel i följande:

S: Ja, det finns det ju givetvis för att, om man hade sänkt hastigheten, på motorvägen så hade vi minskat, framförallt partiklarna då som är en stor del av den dåliga luften faktiskt. Bilar är ju rena när det gäller emulsioner från motorn då va, men sen när det gäller en bil i nitti knyck med dubbdäck river ju upp en del partiklar och partiklarna är ju ganska farliga. Så att, det är klart, hade vi sänkt hastigheten till fyrtio och femtio på vägen förbi hade vi gjort någonting åt det.

Även i bevarandediskursen ses lagstiftningen som ett verktyg att stärka och utveckla diskursen kring ett bevarande. I detta fall ses en lagstadgad *sänkning av hastigheten* som en lösning på luftproblematiken. Diskursernas förhållande till varandra kan alltså inte beskrivas som ett möte mellan lag och laglöshet, utan är ett uttryck för förhandling och framtida gemensamma strukturer.

En annan faktor som är central i bevarandediskursen är husens kulturhistoriska värde.

Politiker i media: *Vi ser ett värde i att behålla kvarteret i Gårda som en symbol för och respekt för de som bodde där och bidrog till att Göteborg är vad det är idag.*¹²⁸

Ett bevarande av kvarteren i Gårda lyfts i Göteborgs Posten fram som en symbolisk handling. Man ser Gårda som en del av något större och handlingen att bevara som en viktig markering för att värna om Göteborgs historia. Äldre bebyggelser kan sägas spela en viktig roll för städers autenticitet och för förståelsen av en stads historia. De representerar en kontinuerlig process och inger en förväntan om att representera tidigare och framtida generationer. En stad förlorar sin själ när denna kontinuitet bryts, vilket gör att människan och hennes upplevelse av att vara en viktig länk i ett större mänskligt generationsburet sammanhang försvagas.¹²⁹

¹²⁸ Göteborgs Posten 30/11-2012

¹²⁹ Zukin (2011)

I: *Gårda är ett av få områden i Göteborg med liknande karaktär, och det är en del av stadens historia och kulturella arv. Anser du att det är viktigt att bevara Gårda ur ett historiskt perspektiv?*

P2: *[...] men Gårda är ju unikt utifrån sin, sin arbetarstadsdels historiska perspektiv va. Så man kan inte säga att vi har redan såna här hus därför kan vi riva dom. Utan jag är väldigt ledsen över den rivningshysteri som den här kommunen genomgick för ett antal år sedan, om man säger på 70-talet, där stora områden jämnades med marken och där man liksom byggde nytt, sen var väl det en klok tanke då kanske eftersom, det var ju otjänliga miljöer och ja, mycket misär och sånt där va. Men som hus betraktat så, ja, de har ett egenvärde va.*

Respondenten visar på en insikt kring den *rivningshysteri* som ägde rum i Göteborg och därmed även kring diskursens historiska bakgrund som konstituerar reglerna för hur den tar sig uttryck.¹³⁰ Det visar också att Gårda och vad det står för är relevant för bilden av Göteborg idag. Politikern argumenterar för ett bevarande med hänvisning till stadens historia och Gårda som en del av ett gammalt industri- och arbetarområde.

B: *[...] artefakter i staden hjälper oss att minnas och att kunna berätta för varandra och berättelserna och överlåtelsen emellan generationer är väldigt viktigt för en förståelse generationer emellan. Och att människor därigenom känner sig mindre alienerade. Jag tänker till exempel då i synnerhet på arbetarrörelsen att det är viktigt att arbetarrörelsen har så att säga...byggnader, bebyggelse kvar som ger stöd åt deras historieskrivning. Till det som var deras politik, varför, för kollektivets bästa osv. Jag tänker att det är viktigt för historien.*

Gårda ses även här som en symbol för något större, i detta fall arbetarrörelsen. Framtida generationers möjlighet till att förstå sin historia och sina tidigare generationer anses också viktigt. Zukin talar om försvinnandet av storstäders liv och själ och menar att bevarandet av gamla byggnader och kvarter är ett sätt att hålla liv i den väv av sociala funktioner och kulturella innebörder som för människor samman.¹³¹ Den boendes utsaga kan därför ses som ett argument som visar på husens sociala och kulturella roll i historien och för framtiden.

I: *Vad krävs, som du ser det för att husen skall stå kvar i framtiden?*

¹³⁰ Phillips, Jörgensen (2000)

¹³¹ Ibid.

P7: *Det krävs ju att man anammar den idén som några stycken av oss har, att det är viktigt att alla människor skall kunna bo i centrala lägen oavsett vilken plånbok man har.*

P5: *Jag tycker att som politiker är det viktigt att väga in den här frågan om att...Gårda kanske fortfarande har relativt billiga lägenheter i ett centralt läge och det är viktigt för att inte skapa ytterligare segregation i området, att man bevarar området med hyror till en relativt låg kostnad, det kommer säkert påverka hyran den dag man renoverar det, men det är ändå viktigt att man tänker på den aspekten att det finns inte så mycket bostäder centralt som unga...eller människor med relativt låg inkomst kan bo i och jag tycker det är viktigt ur en social aspekt också, att bevara Gårda, för mångfalden.*

Gårda ses här som en viktig del i att inte öka segregationen i området. På andra sidan E6:an återfinns mestadels mer bemedlade hushåll – Gårda ställs i relation till övriga delar av området och blir ett exempel på mångfald. Vikten av att kunna bo centralt, även om man inte har de annars nödvändiga socioekonomiska förutsättningarna, är också ett argument. Det finns också en önskan om *att man bevarar hyror till en relativt låg kostnad*. Det vill säga, gentrifieringen finns med som en outtalad konsekvens vid alltför omfattande renoveringar.¹³²

Politiker i media: *Om vi vill att Göteborg ska vara en stad som attraherar marknaden så är det just en stad som visar kreativitet och det finns i Gårda. Förutom de boende så finns det billiga lokaler som gör det möjligt för nya musikgrupper och teatergrupper att träna och det är det som är vår framtid. Den finns i Gårda.¹³³*

Här ses Gårda som något som kan bidra till att Göteborg som stad kan attrahera marknaden och i bevarandediskursen hörs också röster om ekonomiska vinningar och ser dem vara beroende av områdets kreativitet. Gårda *i sig* utgör en plats för kreativitet och ger mindre bemedlade kreatörer en chans att vara verksamma och på så sätt bidra till stadens framtida utformning. Exploatering och/eller gentrifiering av områden som karaktäriseras av kreativitet, hämmar eller utesluter kreativiteten helt och hållet. De som är verksamma i ett område har efter en gentrifiering sällan råd att fortsätta vara aktiva i området.¹³⁴

I: *Vad tänker du om dom boendes framtid vid en eventuell rivning av området?*

¹³² Slater, Wyly, Lees (2008)

¹³³ Göteborgs Posten 30/11-2012

¹³⁴ Brenner, Marcuse, Mayer (2012)

B: [...] jag tror det allvarligaste och som man ofta pratar om då det skulle vara att man inte hittar någonstans att bo eller att det skulle vara svårt att hitta en lägenhet med samma låga hyra och dom sakerna är ju sanna men jag tycker inte det är det viktigaste som skulle ske, det viktigaste skulle bli den, alltså den genomgripande besvikelsen och känslan av att vara kränkt, som skulle infinna sig mellan de boende och de beslutsfattande i Göteborg.

Den boende problematiserar konsekvenserna av en rivning och menar att det inte är den faktiska svårigheten med att hitta en ny bostad till samma hyra som är det primära utan det är den psykologiska erfarenheten av att vara maktlös och kränkningen av de boende och därmed misstroendet mot politikerna i Göteborg som är centralt i utsagan. Stadens rivningshistoria kantas av ett dokumenterat missnöje bland invånarna och en känsla av bristande möjlighet till inflytande över deras framtid. Citatet visar att det finns en farhåga att samma känsla skulle infinna sig vid en eventuell rivning. Diskursen är på så sätt starkt kontextualiserad och påverkad av stadens historia och efterföljande processer.¹³⁵

S: Ja, jag tänker att det som man har byggt upp. Det är en viktig sak, en gemenskap, och gemenskap är ju liksom första bokstaven i en social hållbarhet, i en stad som fungerar. Jag tror att man förlorar ganska mycket på att riva det, det finns ju ganska få boenden i den delen av stan, alltså dom behövs där. För blandningen och för att de här ögonen skall finnas där alla tider på dygnet och som jag sa är bra. Det är en kännbar förlust för stan om man skulle riva det.

Social hållbarhet är ett vanligt förekommande begrepp i styrdokument och policys som behandlar stadsplanering. Den viktigaste aspekten i den sociala hållbarheten är enligt respondenten social gemenskap. Vid en eventuell rivning skulle gemenskapen upplösas och sägs innebära en kännbar förlust för staden. Social gemenskap och lokala identiteter är svåra att planera utifrån politiska och formella beslut och metoder. Gemenskapen skapas genom människorna och deras möten i sin närmiljö.¹³⁶

¹³⁵ Börjesson, Palmblad (2007)

¹³⁶ Zukin (2011)

7.3 Den sociala diskursen om bostadens värde

"Huset, som i sin enklaste form består av fyra väggar och en dörr, är en plats som också kan stå för begreppet hem. Hus och hem betecknas i många språk av samma ord" – Clarence Crafoord¹³⁷

I: *Vad tror du bostaden har för betydelse för människan?*

P1: *Det jag tänker på när du säger det så tänker jag på det här gamla uttrycket 'mitt hem är min borg'.*

P5: *Jag tror att den är ganska tätt förknippad med våra liv så att säga, vår identitet och vilka vi är o.s.v. Att bo betyder egentligen att bruka, att man brukar eller är verksam i ett område, men jag tror att för många idag är det ju kanske det som är lite grann av vår identitet, att det är det som vi kan påverka och hur närområdet runt omkring oss ser ut och, och den säger ganska mycket om vilka vi är, hur vi inreder våra bostäder och var vi lever våra liv och var vi bjuder hem våra vänner och familj är ju väldigt mycket förknippat med vår identitet som människor och jag tror att för dom flesta så har det väldigt stor betydelse.*

Citaten visar på en medvetenhet kring det fysiska rummets betydelse för människans identitet. Bostaden liknas vid en *borg* och i det andra citatet menar den intervjuade att själva bostaden, vilka vi är och hur vi väljer att leva våra liv är tätt förknippade med vår identitet. Att leva, eller att bo, relateras här inte bara till bostaden som sådan och dess funktion, utan också till att vara *verksam i ett område*. Utsagan visar också på hur bostaden som mötesplats fyller en betydande social funktion. Bostaden är också en plats för vänner och familj, och närområdet beskrivs som något den boende är förmögen att påverka och förändra, men också som något man *brukar*, liksom Zukin menar att den boende gör med sitt närområde.¹³⁸ Stier skriver att en mänsklig egenskap är känslan av att vara ett *jag* och att besitta en *identitet*, med vilka vi agerar i världen och upplever den miljö vi omgärdar oss av, i detta fall bostad och närmiljö. Stier menar vidare att vår identitet rymmer både kollektiva och individuella domäner, där vi kollektivt delar vissa öppna territorier med andra (grannar och boende i området), medan andra förblir privata och tillgängliga endast för den enskilde (boende).¹³⁹

¹³⁷ Crafoord (1997)

¹³⁸ Zukin (2011)

¹³⁹ Stier (2003)

S: Ja, det handlar ju givetvis om många fler saker än tak över huvudet. Det handlar om identitet, det handlar om en plattform. Du kan gå till vilken stadsdel som helst i Göteborg, Hammarkullen eller Askim, och fråga dom som bor där om vad den bästa platsen i Göteborg är, då säger dom 'här'. Det handlar alltså om identitet och identifikation.

I fråga om bostadens betydelse uttrycker respondenten att bostaden är mycket mer än bara dess praktiska funktion, som *tak över huvudet*. Bostadens liknas vid en *plattform* och återigen sammankopplas den med identitet och identifikation. Den geografiska platsens betydelse och identifieringen med den exemplifieras genom två områden i Göteborg vilka generellt sett är präglade av olika sociokulturella förhållanden. Respondenten menar således att bostadens betydelse inte är bestämd utifrån var den finns, hur den ser ut eller hur ”fint” eller ”fult” området är – något som kan kopplas till bostadens psykologiska och sociala aspekter och relateras till känslan av hemhörighet och en så kallad *lokal identitet*.¹⁴⁰

B: Jag hörde någon klok person nyligen säga att naturligtvis har bostaden oerhört olika betydelse för människan och det är nog så. Eh...men om man då tänker att man koncentrerar sig på dom för vilka bostaden är väldigt betydelsefull så tror jag att det handlar om ens självuppfattning och att det liksom är den plats på jorden där man samlar sig och går ut i världen och gör någonting i världen. Och att det är väldigt viktigt att hemmet på det sättet ger människan ehm...en känsla av att vara, kunna vara sig själv och kunna tala sanningsenligt kring dom sakerna som är viktiga för henne och att hemmet därför måste se ut och ge stöd för det som hon har att säga och har att göra i världen. Bostadspolitiken måste ge möjlighet för sådana hem att finnas och människor är olika och vill göra olika saker i världen ergo olika typer av hem måste kunna vara möjliga att gestalta.

Respondenten lyfter fram människans viljor, önskningar och olikheter. Den beskriver en inre känslavärld, och bostaden förklaras som en *plats* på vilken människan kan vara sig själv, men också en plats för återhämtning, där hon samlar sig och finner stöd. Craaford målar upp en bild av att både platser och rum är av väsentlig betydelse inte bara för återhämtning, utan också för inspiration och ett kreativt sätt att leva.¹⁴¹ Respondenten problematiserar frågan och tror att bostaden är förknippad med *självuppfattning* och menar vidare att *bostadspolitiken måste ge möjlighet för sådana hem att finnas* då människor är olika och därmed har olika behov. Med begreppet *plats* vill Craaford innesluta mycket mer än en geografisk lokalitet. Författaren syftar också till en flerdimensionell rymd av just hemhörighet, hemorts rätt och

¹⁴⁰ Sernhede, Johansson (2006)

¹⁴¹ Craaford (1997)

meningsfullhet. En rymd där miljö och känsla står i samklang med varandra och inom vilken individen känner trygghet, men också som en plats utifrån vilken världen utanför kan betraktas och identiteten skapas.¹⁴² Den rumsliga platsen kan erbjuda något specifikt för individens självuppfattning och känsla av hemhörighet, i det fall den var tvungen att flytta från denna kära plats skulle den också riskera att berövas själva hemortsrätten och dennes känsla av meningsfullhet.

I: Finns det några faktorer i den här diskussionen som är överordnade andra?

S: Nja, alltså man får ju inte glömma att vi bygger en stad för människorna, och allt annat är ju, är ju underordnat. Stödfunktioner för människorna, det är klart att ibland sitter människorna i en bil, de behöver någonstans att köra och någonstans att parkera men det är ju underordnat. Det stora målet är att bygga en stad för människorna.

I samband med ovanstående intervjufråga lyfts sällan *människorna* fram, till skillnad från i citatet ovan. Respondenten uttrycker att *vi bygger en stad för människorna* och ser trafikfordon som en stödfunktion för människan och menar att det stora målet är att bygga en stad för människorna, att allting annat är underordnat. Uttalandet kan kopplas till idén om att människans plats i staden skall tillåtas vara överordnad i skapandet och återskapandet av henne själv. Människans rätt till staden och uttrycket för denna rättighet kan ses som en strävan mot den *traditionella staden*. Användarna av staden, alltså medborgarna, bör enligt idén om *staden för människan* ges utrymme och tid för sina aktiviteter och behov, och omfattar även rätten till användandet av centralt belägna platser¹⁴³.

P7: *Ja, det är den sociala funktionen, den faktorn tycker jag är viktig. Alltså det har ju varit alldeles för mycket ingenjörer och arkitekter i bostadsbyggandet i Göteborg under lång tid, vi har haft för lite beteendevetare. Alltså de som talar om hur människor trivs och bor i området, det är inte bara lägenheterna utan hela...vad skall man säga, stadsrummet. Hur man vistas och sådär va. Det håller på att förändras nu en del. Den sociala dimensionen, man pratar ju om tre dimensioner som du vet, ekonomiskt, socialt och ekologiskt. Den ekologiska har nu varit jättehett att ha i tio, femton år. Alla ska vara ekologiska, det ska vara så tätt och det ska vara så lite värme som skall gå åt och man ska ha lite vatten och det där men det är ju inte...människorna mår ju inte jättebra bara av det utan det är ju andra, kanske, faktorer som är mycket, mycket viktigare.*

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ Brenner, Marcuse, Mayer (2012)

I frågan om de olika faktorernas över- respektive underordning hävdar respondenten att det funnits en tendens att röster från ingenjörer och arkitekter har hörts framför beteendevetarnas röster. Hur människor trivs, inte bara i bostaden utan också i själva stadsrummet är därför enligt respondenten viktigt. Den intervjuade antyder att det i frågan om de olika faktorernas hierarkiska ordning håller på att ske en förändring, och att den *ekologiska dimensionen* under tio till femton års tid har varit *jättehipp* att prioritera i stadsutvecklingen. Respondenten resonerar att människorna *inte mår jättebra* bara av en ekologisk utveckling i sig, och antyder på att det eventuellt finns andra faktorer som *är mycket, mycket viktigare*. Diskursen avgränsas här till tre dimensioner – den ekologiska, sociala och ekonomiska. Mot bakgrund av vad respondenten omnämner som den ekologiska dimensionen och att den länge varit överordnad samt det faktum att den är vanligt förekommande i vårt material, blir det intressant att se till vad Foucault kallar kunskapsregimerna, det vill säga de underförstådda regler för vad som kan uttryckas respektive inte uttryckas. D.v.s. regler för vad som anses vara sant eller falskt alternativt underordnat eller överordnat. Krasst sett kan alla skapa en utsaga, men utifrån ett maktteoretiskt perspektiv finns det endast ett fåtal som givits giltighet. Respondenten anser att det är den miljömässiga och ekologiska aspekten som varit överordnad den sociala och som därmed har styrt diskursen.¹⁴⁴

I: *På vilka sätt skulle du som politiker/stadsarkitekt kunna ta hänsyn till sociala faktorer rörande områdets framtid?*

S: *Jo, men alltså det är ju en stor del av det som vi arbetar med. Det är ju, alltså, man pratar ju mycket om social hållbarhet och sånt, som egentligen handlar om, om, identitet och känsla för sitt område och för sin stad och människorna som bor där. Sammanhållning mellan människor, det är ju enkla saker som är svåra att mäta, kan man ju säga, men de är oerhört viktiga för en stads funktion. Lika viktiga som elkablarna i gatan eller bilarnas avgasrör.*

Den sociala hållbarheten sammankopplas här med identitet och en *känsla för sitt område* och den stad och det område som människorna är verksamma inom. Respondenten framhåller den *oerhört viktiga* sammanhållningen mellan människor, och att dessa värden är svåra att mäta. För en stads funktion anses dessa värden lika viktiga som ekologiska och fysiska faktorer som elförsörjning och trafik.

¹⁴⁴ Börjesson (2003)

Sammanhållningen och uppfattningen av att dela en känsla för ett område stärks genom den kollektiva identiteten.¹⁴⁵

I: *Vad har du för vision för ett framtida Göteborg ur ett bostadspolitiskt perspektiv?*

P1: *Det som jag tänker är alla människor som har tillgång till bostäder utifrån egen, vad skall jag säga, egna önskemål och prioriteringar, om man säger bara det så hamnar man ju i värsta fall i fel läge där det blir marknadsplats där de som har mycket pengar väljer och de som har lite pengar tar det som blir över. Så att kunna kontrollera, eller begränsa marknaden när det gäller bostäder och jag försöker hitta en möjlighet för staden att jobba med social blandning i bostadsområden. Det är en ganska ökad ekonomisk ojämlikhet och det avspeglar sig i boendet ganska snabbt. Eh...det behöver vi motverka på något sätt, hur vet jag inte idag. Så min vision är att människor har möjlighet att välja vart de skall bo och välja hur de skall bo och påverka sitt boende och att det inte enbart är kopplat till ekonomisk förmåga.*

Idén om mångfald och en blandning av människor är vanligt förekommande i moderna städers riktlinjer och policys, något som ligger till grund för den sociala diskursen om bostadens värde. Detta är politiker och stadsplanerare tvungna att förhålla sig till. I citatet ovan framhålls att respondenten söker finna ett sätt att i staden arbeta *med social blandning*. Respondenten lyfter fram den ekonomiska ojämlikheten som en negativ faktor vad gäller bostadsfrågan. Då det inte finns någon klar strategi för att motverka problemet lyfter denne fram en vision om människors möjlighet att välja *var* och *hur de skall bo* samt möjligheten att själv påverka och skapa sitt boende. Innerstadens offentliga rum kan förstås som rum som ständigt *skapas*, och de kan betraktas som berättelser av staden vilka innefattar stadens historia och kollektiva gemenskap, men också politiska och ekonomiska maktrelationer.¹⁴⁶ Respondenten uttrycker att bostadsfrågan inte bara skall vara kopplad till *ekonomisk förmåga*. Gentrifiering och marknadsföring av staden kan få som konsekvens att den officiella och estetiska bilden av innerstaden inte representerar individens upplevelse av dessa rum. Innerstäder gentrifieras i allt högre grad i syfte att omsorgsfullt attrahera köpstarka konsumenter.¹⁴⁷ Detta reflekterar respondenten över genom att påpeka att bostadssituationen kan komma att utvecklas till en *marknadsplats* och där kontroll över bostadssituationen kan komma att bli nödvändig för att nå visionen om valfrihet även för mindre bemedlade. Hur den tar sig form eller skall systematiseras

¹⁴⁵ Stier (2003)

¹⁴⁶ Sernhede, Johansson (2006)

¹⁴⁷ Ibid.

finns det ingen klar modell för. Den sociala diskursen om bostadens värde handlar här i mångt och mycket om individens subjektiva önskemål om huruvida en bostad skall se ut eller vara, oberoende av ekonomiska tillgångar.

Som svar på frågan om en framtida vision för Göteborg ur ett bostadspolitiskt perspektiv svarar den boende så här:

B: *Jag tror, skulle önska mig att man backade några snäpp ifrån, ifrån den här extremt långtgående standardiseringen som finns och likriktningen, som också är förankrad i en lagstiftning kring hur ett boende skall se ut. Men samtidigt som man lättar där, på det och medger olika typer av boenden och så, så måste det byggas mer, vi måste ju, vi kan inte ha en sådan här bostadsbrist så det är väl en vision i sig, att man lyckas åtgärda det och därigenom att folk blir mer rörliga och hittar det som är det bästa för dom just då, och då menar jag rörlighet i dels ja, utifrån hur ens familjeförhållanden ser ut och så men också att man kan flytta ifrån ett område för att bo, för att välja att bo i en annan, som det är nu är det lite cementerat och det i sin tur är inte alls bra för den här segregationen som finns i Göteborg som är helt extrem.*

Den boende beskriver ett missnöje kring en *extremt långtgående standardisering* samt *likriktning* vad gäller det rumsligas utformning och visar på en medvetenhet kring dessa begrepps förankring i den lagstiftning som begränsar hur ett boende 'ska' se ut. Respondenten poängterar det faktum att Göteborg har ett underskott på bostäder och att kommunen därför måste bygga mer. Vidare lyfts viljan till en mer rörlig bostadsmarknad fram i syfte att motverka en segregation som är *helt extrem*.

En följdfråga:

I: *Har södra Gårda någon plats i den visionen?*

B: *Ja, jag skulle tycka det var jätteroligt om man hittade ett alternativt sätt att organisera, eh, liksom hushållen här. Att man kanske sneglade på internationella exempel på hur boendegemenskapen har givits ett självbestämmande kring bostäderna och att man är mer delaktig i att bygga upp den egna hemmiljön och fatta besluten kring den, göra arbetet delvis och såna saker. Att man tillät Gårdas lägenheter att, ehm, få ha den prägel de har med den standard de har, utan att husen fortsätter att fara illa, väldigt viktigt, så mycket måste ju rustas upp, eller skötas så. Men i övrigt att man kunde låta det vara ovanliga lägenheter, och igen då, det är bara ett då kanske ett exempel på en plats i den här visionen jag pratar om där olikheten får lov att existera. Jag skulle önska att det fanns fler sådana exempel.*

Gårda blir här ett exempel på ett område där maktaspekter rörande synen på det goda boendet är en fundamental diskursiv faktor. Den nu etablerade officiella synen på det goda boendet har också stöd i lagar och förordningar vilket den boende lyfter fram som något problematiskt. Standarden på husen i södra Gårda och boendegemenskapen bildar tillsammans något att enas kring. Den boende söker utveckla detta genom att föreslå en jämförelse med internationella exempel och ser en ökad självbestämmanderätt för de boende som en viktig aspekt. Att förenas kring lokala frågor och åtaganden som måste göras för gemenskapens bästa stärker både individen och kollektivet och därmed samhället och staden. Städer som ger utrymme för alternativa boendeformer och lokala identiteter att utvecklas, bildar också till en urban säregenhet och liv.¹⁴⁸

Stadsarkitekten involverar ett begrepp som trygghet i sin framtida vision:

S: [...] sammanfattningsvis kanske en, just som jag sa, en tät, grön, dynamisk stad som då också blir attraktiv och trygg. Där det händer mycket och där det finns mycket folk, många ögon, även på natten.

Här förknippas begreppet trygghet i förstahand med social och mellanmänsklig interaktion, inte med skicket på den fysiska miljön.

7.4 Den materiella diskursen av bostadens värde

Tjänsteutlåtande i dokument: *Fönster och portar behöver fastsättas och totalrenoveras [...] De flesta lägenheter är i behov av totalrenovering p.g.a. skador i väggar och tak, dåliga ytskikt och trasig inredning. Stora sättnings- och fuktskador finns i källaren. Rörsystemen har uppnått sin tekniska livslängd. Självdragsventilationen fungerar dåligt och bedöms ha tjänat ut.¹⁴⁹*

I utsagan upprepas begreppet *totalrenovering* som något nödvändigt och definitivt. Centrala begrepp i diskursen om bostadens materiella värde är relaterade till byggnaderna och bostädernas *tekniska status*, men också *miljö-* och *riskfaktorer*. Återkommande är också att diskursen bottenar i lagstiftningen om LGS. Den formella maktresursen att som tjänsteman besitta tolkningsföreträde samt möjligheten att

¹⁴⁸ Zukin (2011)

¹⁴⁹ Utdrag ur Fastighetskontorets tjänsteutlåtande gällande utredning av området, 14/1 2013

definiera vad man anser vara ett problem blir intressant i sammanhanget och är något som kan antas upprätthålla diskursen.¹⁵⁰

Politiker i media: *Hade husen stått på en annan plats hade de haft värde, självklart! Då hade vi sett till att de rustats upp. De som bor där kanske tycker lägenheterna har en tjänlig standard, men inte vi som samhälle.*¹⁵¹

Vi som samhälle formuleras i det närmaste i opposition till de boende. De framställs som varande utanför samhället. Det görs en distinktion mellan *vi* och *dem* och detta skapar ett polariserat maktförhållande. Detta maktförhållande medger utrymme till tolkningsföreträdare kring vad som är *tjänlig standard*. I citatet presenteras platsen där husen är belägna, som orsak till att husen inte bör rustas upp. Detta argument är alltså ett annat, än det som i tidigare citat går ut på att husen är i för dåligt skick. Den fysiska platsen bestämmer husens värde. Den materiella diskursen om bostadens värde innehåller här en tydlig uppdelning och medvetenhet kring de skilda synsätten på lägenheternas standard.¹⁵²

Tjänsteutlåtande i dokument: *En beräknad kostnad för totalrenovering exklusive tillkommande myndighetskrav bedöms uppgå till ca 165 mkr [...] Den hyreshöjning som skulle behövas för att täcka investeringskostnaderna skulle dock vara orimligt hög vilket innebär att betalnettot för förvaltningen av byggnaderna alltid kommer att vara negativt.*¹⁵³

Totalrenoveringarna som man i utlåtandet hänvisar till uppgår till en *beräknad kostnad på ca 165 mkr*. Den hyreshöjning som detta per automatik skulle innebära i syfte att täcka investeringskostnaderna anses vara orimligt hög; *betalnettot för förvaltningen och byggnaderna kommer alltid vara negativt*. Den främsta anledningen till att förutsättningarna för bostäderna inte förändras tycks således vara bilden av fastigheternas utdömda standard, men också de inre och yttre miljö- och riskfaktorer som enligt Fastighetskontoret finns i området. Om fastigheterna tillåts stå kvar, menar man att *grundläggande problem kvarstår* och syftar till byggnadernas skick och standard, rådande miljö- och riskfaktorer samt det att användningen inte är i överensstämmelse med detaljplanen för parkeringsändamål,

¹⁵⁰ Engelstad (2006)

¹⁵¹ <http://www.fria.nu/artikel/78608>

¹⁵² Engelstad (2006)

¹⁵³ Göteborgs Stad Fastighetskontoret, tjänsteutlåtande diariernr 6606/12

som författades 1986.¹⁵⁴ Diskursen om bostädernas materiella värde präglas till största del av uttalanden som kalkylerar med ”förluster” i ekonomiska, miljö- och säkerhetsmässiga uträkningar.

En annan politiker ger sin bild av området och bidrar till diskursen i fråga om bostäderna:

Politiker i media: *Bostäderna strider mot plan, är utsatta för buller, luftföroreningar och risk för farligt gods. Många av lägenheterna saknar varmvatten och delar våtutrymme i källaren.*¹⁵⁵

Politiker i media: *Husen borde ha rivits för länge sedan [...] De här lägenheterna har långt, långt från godtagbar standard. Vi politiker har yttersta ansvaret för situationen.*¹⁵⁶

Det är diskursens historiska regelverk som sätter gränserna för vad som över huvud taget sägs och som därmed ger den dess karaktär. Föreställningen om husen och retoriken som utgör diskursen kan sägas böttna i tidigare så kallade saneringsprojekt och den systematiserade standardisering av bostäder som tog form på 60-talet. I det andra citatet ovan framhålls förutom ekologiska förhållanden att många av lägenheterna saknar varmvatten och att de boende delar våtutrymme i källaren. Att utöva makt handlar till stor del om att kommunicera en åsikt eller en värdering och i kraft av sin roll som politiker stödja sig på vetskapen att *ha yttersta ansvaret för situationen*; rätten att avgöra. Språket i sig och möjligheten att definiera något som ett problem blir därför i sig ett uttryck för makt.¹⁵⁷

I: *Vad krävs som du ser det för att husen i Gårda ska få finnas kvar?*

S: *Det är ju politikerna som bestämmer över det här, för det har blivit en så uppmärksam fråga och en fråga med motstridiga viljor, så det kommer ju hamna hos politikerna till slut va.*

Politikers roll ger dem en särskild trovärdighet som stärker de argument och utsagor som lyfts fram. De kan också med enkelhet hänvisa till rådande normer, lagar och policys som om de vore absoluta.¹⁵⁸ Detta blir intressant och högst väsentligt att belysa i relation till de boende, som sällan omnämns i den materiella diskursen. De

¹⁵⁴ Ibid.

¹⁵⁵ Göteborgs Posten, 1/12 2012

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Engelstad (2006)

¹⁵⁸ Ibid.

boende adresseras avfärdande i ett program utfärdat av Göteborgs stad, initierat av Svenska Mässan utifrån deras intresse att expandera; en rivning av fastigheterna *bedöms inte få några negativa sociala konsekvenser*¹⁵⁹. Hur man kommit fram till denna slutsats redovisas inte.

I den materiella diskursen av bostadens värde har parkeringsfrågan i staden en framträdande plats. Lösningen av behovet av parkering ställs i direkt relation med husens vara eller icke vara i södra Gårda.

Tjänsteutlåtande i dokument: *Göteborg står inför stora förändringar, staden förtätas, marken används effektivare och samhällsplaneringen utvecklas i riktning mot hållbarhet. Klimatfrågan sätter fokus på dagens livsmönster i ett långsiktigt perspektiv. Parkeringsbehovet har samtidigt ökat genom att människor med högre inkomster och anspråk flyttar in i de centrala delarna av staden. Målsättningen med parkeringspolicyn är att medverka till att staden ska vara tillgänglig för alla. Vi ska ha en attraktiv och vacker stad men en hållbar stadsutveckling – socialt, ekonomiskt och ekologiskt.*¹⁶⁰

Parkeringspolicyn, upprättad av Göteborgs stad, fastslår att de arbetar för samma dimensioner som en av våra intervjuade politiker tidigare omnämnde, alltså den sociala, ekonomiska och den ekologiska. Policyn rymmer begrepp som *förtätning*, *hållbarhet* och *långsiktigt perspektiv*, och frågan om vad som anses vara en *vacker* och *attraktiv* stad väcks. Man menar att själva målsättningen är att medverka till att Göteborg ska vara till för alla människor. Det uppstår dock en paradox genom vad som konstateras; att *människor med högre inkomster och anspråk flyttar in i de centrala delarna av staden*, och att det är dessas ökade behov som skall tillgodoses. Ruth Glass använde redan för fyrtio år sedan begreppet *gentrifiering* i syfte att beskriva sociala klass-förvandlingar i stadens inre urbana rum i.o.m. en växande konsumtion och nyttjande av stadens resurser¹⁶¹. I vårt material står bostädernas materiella värde ofta i direkt förbindelse till Svenska Mässan, som tydligt uttrycker sitt intresse för den mark bostäderna ligger på.

I: *Vad är negativt med området?*

¹⁵⁹ Göteborgs Stad, Stadsbyggnadskontoret, Program för del av Södra Gårda inom stadsdelen Gårda i Göteborg (2008)

¹⁶⁰ Sammanfattning av Parkeringspolicy för Göteborgs stad, senast bordlagd 2008-11-26. Policyn är framtagen på uppdrag av byggnadsnämnden och trafiknämnden i samverkan med fastighetskontoret och miljöförvaltningen.

¹⁶¹ Lees, Slater, Wyly (2008)

P1: *Det är ju att fastigheterna är i dåligt skick och så är det, den jobbigaste saken tycker jag, det är miljön, alltså luftkvalitén. Det finns mätningar som visar att luften är hälsofarlig.*

Den rådande diskursen om bostadens materiella värde har etablerats genom politik som omgärdar frågan; härigenom har diskursen givits karaktär. Politikerna anger vad det är som skall belysas och prioriteras. Språket som utgör själva diskursen får genomslag och blir därmed ett uttryck för makt, men yttrandena är tolkningar. Diskursen tillrättalägger och legitimerar ord som *hälsofarlig* och *dåligt skick*.¹⁶² I vårt material menar man återkommande att nämnda beskrivningar äventyrar *trygghet* och *säkerhet*, vilka främst är kopplade till bostadens standard samt den fysiska miljön.

7.5 Sammanfattning

De fyra olika diskurser som vi kan urskilja i vårt material är konstituerade på olika sätt, har olika bakgrund och företräds av olika parter. Dock kan dessa också kombineras och de har flera gemensamma nämnare. Rivningsdiskursen och den materiella diskursen om bostadens värde står i förbindelse med varandra och är uppbyggda kring historiska regler – de lagar, normer och utformningar av boendestandard som det hänvisas till har funnits under en lång tid och har idag utökats med regler vad gäller tillgänglighet och nya miljölagar. Inom dessa diskurser upprätthåller dessa normer en form av paternalism och skapar en distinktion och motsättning mellan de boende och *vi som samhälle*. Husen beskrivs vara i dåligt skick och området präglas av otrygghet. Bilden av södra Gårda är således att det är *Göteborgs Stads miljöfarligaste bostäder* och att kvarteret *bokstavligt talat håller på att falla sönder*. Ur ett diskursteoretiskt och socialkonstruktionistiskt perspektiv är den verklighet som målas upp negativ och kan kännas igen från den diskurs som omgärdade rivningsraseriet i Göteborg där ord som *sanering* av bostadsområden ofta förekom. Språket, *vad* vi säger och *hur* det sägs är en del av den diskursiva konstruktionen av verkligheten, men dit hör också vad som inte sägs.¹⁶³ I rivnings- och den materiella diskursen om bostadens värde nämns aldrig de sociala, psykologiska och mellanmänniska relationer och processer som rör de boendes situation. Inte heller nämns deras relation till makten att besluta. De boende nämns i

¹⁶² Engelstad (2006)

¹⁶³ Phillips, Jörgensen (2000)

samband med kalkyler för renoveringar och den *gentrifiering* som dessa skulle innebära, men också i samband med framtida boendelösningar efter en rivning. Rivningen hävdar man, skulle innebära att *området skulle användas på ett mer lämpligt sätt, till en mera ändamålsenlig markanvändning* och vara *mera ekonomiskt effektiv*. De *ekonomiska faktorerna* är viktiga och de ställs i relation till de *miljö- och riskfaktorer* som finns. En tillväxt- och näringsretorik är ofta förekommande, där Svenska Mässans utvidgning och Evenemangsstaden Göteborg är centrala. Området södra Gårda ses som attraktivt endast genom dess geografiska plats och möjlighet till effektiviserad transport- och avställningsyta till och från evenemangsområdet. Dessa diskurser underbyggs också av hänvisningar till formella dokument och *detaljplaner*. Dessa anses vara orubbliga i samband med ett bevarande men inte vid en rivning.

Bevarandediskursen står i sin tur i förbindelse med den sociala diskursen om bostadens värde. Här lyfts de boende fram och deras vilja att leva på det sätt som husen i Gårda ger möjlighet till. Vidare har lägenheterna billiga hyror och bidrar till att *alla människor skall kunna bo i centrala lägen oavsett vilken plånbok man har*, vilket är ett tydligt argument i fråga om Göteborgs segregation- och bostadspolitik. De billiga hyrorna bidrar också till möjligheten för konst- och kulturverksamheter att bedrivas där vilket anses vara något som *attraherar marknaden*. Vidare argumenterar man för det *kulturhistoriska värdet* och menar att det finns en tydlig länk mellan situationen i dagens Gårda och det så kallade rivningsraseriet. Miljö- och riskfaktorer ifrågasätts och betraktas som påverkbara. Vad som inte görs är någon en noggrannare förklaring rörande husens fysiska skick. Den fysiska miljön betraktas som något *vackert och tillfredsställande*. Trafikens absoluta position och roll i staden utmanas genom att dess överordning i stadsplaneringen ifrågasätts. Även den strukturella och överordnade lagstiftningen ifrågasätts och flera av de lagar och regler som lyfts fram som centrala argument för att riva kvarteren inom rivningsdiskursen ter sig inom bevarandediskursen inte alls lika orubbliga. *Gemenskapen* mellan de boende är också en central aspekt och den anses vara en viktig del i den *sociala hållbarheten*. Gemenskapen ses som en del i en lokal identitet och husens och områdets karaktär ger möjlighet till att bibehålla den. Bostaden ses inte bara som ett fysiskt rum utan också som en psykologisk plats där identitet och hemhörighet påverkas.

Vad analysen av rivnings- och bevarandediskurserna visar är att det finns en skillnad i hur man ser på boendestandard och på det goda boendet. I rivningsdiskursen

ses det goda boendet som något som är starkt förknippat med en moderniserad boendestandard. Trygghet är främst beroende av skicket på den fysiska miljön och miljöfaktorer som luft och biltrafik. Vad som ses som ett gott boende i rivningsdiskursen är uppbyggt kring diskursens historiska regler och kring de lagar och normer som idag krävs för nybyggnationer. I bevarandediskursen ses det goda boendet som en subjektiv upplevelse och det är denna förnimmelse som ger de boende i södra Gårda en känsla av hemhörighet. Boendet är starkt förknippat med identifikation och kulturhistoriska aspekter och husen erbjuder ett gott boende just för att det är av en viss karaktär. Inom bevarandediskursen är trygghet främst förknippad med mellanmänniska möten och den fysiska miljön gör husen vackra snarare än otrygga.

8. Diskussion

Den parlamentariska demokratin utgår ifrån att politikerna skall representera folket. Representationen av medborgaren framställs ofta som rationell, genomtänkt och självklar, tillfredsställd som sådan genom allmänna politiska val. Den rationelle politikern förhåller sig till de styrdokument, lagar och regler som är upprättade och tvingas ibland att ta beslut som strider mot enskilda medborgares önskemål. Viljan att förändra och att underlätta för medborgare är ofta en drivkraft för politiker, men hur kan detta komma till uttryck när individer lever under olika förutsättningar och med olika behov? Hur presenteras de boende i Gårda? Hur talar man om och planerar för medborgare som bor och lever med andra prioriteringar och som trivs alldeles utmärkt med det? Den nuvarande situationen i Gårda menar vi är en fortsättning på det rivningsraseri som drabbat Göteborgs många stadsdelar, när det planerats för ”det nya framtida”. Vi tror inte att den politiska viljan att riva i Gårda handlar om illvilja utan möjligen om en vilja att glömma aspekter vid det förflutna, en oförståelse för omständigheter man inte gärna själv lever med: Att man inte vill veta av vissa saker som man förknippar med smuts, orenlighet, fattigdom och sjukdom. Att man fortfarande idag på något sätt gärna gör sig av med det som stör och inte riktigt passar in. Detta är långtifrån medvetna rationella faktorer, även om man gärna hänvisar till sådana praktikaliteter. Får man inte bukt med den på detta vis underliggande elden i rivningsraseriet, så tror vi inte situationen kommer kunna lösas tillfredsställande och dynamiskt på en praktisk nivå. Vi skulle önska att man från politikernas sida tittade på

sådana aspekter också och är ärliga med vilka ideal och avsikter man har samt varför man tycker som man gör ikring nybyggnationer och deras förhållande till äldre byggnader. Varför kan de inte leva sida vid sida och byggas samman i staden?

Göteborg som tidigare var en industri- och arbetarstad, tycks helt ha anammat idén om evenemangs- och kunskapsstaden. Vad står på spel i en sådan förändring och för vad och vilka planerar Göteborgs stad framtiden? Vissa människor känner sig inte hemma i bilden av detta framtida Göteborg och kan inte identifiera sig med den. Vi menar att den är något som delar människor och staden, snarare än förenar. Det varumärke som Göteborg har kommit att bli och dess profilering är mycket viktig för staden i fråga om prioriteringar och verkar vara överordnad dess historia, stadsrum och alternativa boendeformer. Staden ser sig som en vara på en konkurrerande marknad inom vilken turism är tänkt att lockas av storskaliga evenemang och hotellkomplex. Utmaningen har kommit att bli hur Göteborg på bästa sätt kan kombinera önskan om att vara en evenemangs- och kunskapsstad och samtidigt vara en stad för alla.

Bostadsfrågan berör alla människor. Människors relation till sin bostad ser olika ut och kraven och önskemålen ser sig annorlunda från person till person, varför bostadsalternativen måste vara mångfaldiga. Socionomens roll i stads- och samhällsplanering är marginell. Monetära, effektiva och flexibla faktorer har många gånger setts som viktigare än sociala och psykologiska. Därför anser vi att en ökad kunskap om diskursiva processer ifråga om människors boende, är mycket relevant. Vår studie har stärkt vår övertygelse om att det i en stad måste finnas möjligheter för mindre bemedlade att bo centralt. Gårda är ett bra exempel på ett område som ligger centralt och som har relativt låga hyror jämfört med närliggande bostadsområden. Valfrihet för mindre bemedlade är en fråga som blir relevant i sammanhanget. Med en alltför långt skriden standardisering försvinner den mångfald och den blandstad som lokala politiker talar om, detta i en stad med stora segregationsproblem.

Det offentliga rummet har länge definierats utifrån fundament som kommers och nöjen, och estetiseringen av det får sociala konsekvenser. Genom bortträngning ur diskurser som vinner laga kraft; genom exkludering av de boende i Södra Gårda och vad de representerar, försämras eventuellt möjligheterna för innerstadens rum att fungera som en mötesplats i dess djupare mening.

Genom vår studie och analysen av de diskurser som är aktuella i frågan har vi märkt svårigheterna i att tala och förstå ämnesområdets mjuka värden. Ekonomiska,

tekniska samt materiella aspekter verkar vara överordnade de sociala och psykologiska. Vi anser att en stad måste kunna erbjuda asyler varifrån det går att betrakta samtiden. Sådana platser kan ha ett särskilt band till en annan tid och därigenom vara referenser från någonting som innebär en skillnad från det som pågår idag. Platser där klarhet och kreativitet kan uppstå. Där en människa kan söka styrkan och perspektiven i en vald ensamhet och i en miljö på gränsen till konventionen. Gårda är en sådan plats.

Göteborgs segregation tycks inte minska i någon nämnvärd utsträckning och vi menar att det är av stor vikt att forska vidare kring de processer och strukturer som ökar segregationen. Att undersöka hur andra europeiska städer arbetar för att minska segregation och social polarisering skulle medföra en större insikt i tänkbara dynamiska lösningar. Det skulle ge en insikt i hur man skulle kunna gestalta den blandstad man talar om, det skulle ge möjlighet åt det offentliga rummet att fungera i djupare bemärkelse och det skulle öka chanserna att hitta verktyg som ger mindre bemedlade möjligheten att bo centralt.

Avslutningsvis och för att visa på varför vår studie är ett viktigt bidrag till de beslut som skall fattas i fråga om södra Gårdas framtid vill vi citera den norske affärsmannen Peter Stordalen som i ett uttalande rörande evenemangsområdets nya så kallade superarena proklamerade:

*Bygg en ny arena. Det är ju världens enklaste beslut. Bygg!*¹⁶⁴

¹⁶⁴ GT 9/4-2013

9. Referenser

Litteratur

- Alison, Jane (red). 2010. *The Surreal House*. Yale: University Press.
- Bryman, Alan. 2011. *Social Research Methods, third edition*. Malmö: Liber AB
- Brenner, Neil, Marcuse, Peter och Mayer, Margit (red). 2012. *Cities for people, not for profit – Critical urban theory and the right to the city*. Oxon: Routledge
- Börjesson, Mats. 2003. *Diskurser och Konstruktioner – En sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Börjesson, Mats och Palmblad, Eva (red.). 2007. *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber
- Crafoord, Clarence. 2000. *Platser för vårt liv – Tankar om inre och yttre platser i tillvaron*. Stockholm: Natur och Kultur
- Dimbleby, Richard. 2008. *Kommunikation är mer än bara ord*. Lund: Studentlitteratur
- Engelstad, Fredrik. 2006. *Vad är makt?* Oslo: Natur och Kultur
- Hedin, Karin. 2010. *Gentrifiering, socialgeografisk polarisering och bostadspolitiskt skifte*. Lund: Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi
- Hård, Mikael. 2010. *The Good Apartment: The Social (Democratic) Construction of Swedish Homes. Home Cultures*, Vol 7, Nr 2.
- Jacobsson, Katarina, Thelander, Joakim och Wästerfors, David. 2010. *Sociologi för socionomer – En stående inbjudan*. Malmö: Gleerups Utbildning AB
- Kvale, Steinar. 1997. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Lees, Loretta, Slater, Tom och Wyly, Elvin. 2008. *Gentrification*. New York: Routledge
- Olsson, Sören. 2010. *Bostaden som politiskt objekt och vara*. Borås: MelicaMedia
- Sartre, Jean- Paul. 1993. *Being and Nothingness*. Washington: Square Press
- Stier, Jonas. 2003. *Identitet - Människans gåtfulla porträtt*. Lund: Studentlitteratur AB
- Sernhede, Ove och Johansson, Thomas. (red). 2006. *Storstadens omvandlingar – Postindustrialism, globalisering och migration. Göteborg och Malmö*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB
- Svensk Lag 2013*

Wilhelmson, Sonja. 1999. *Uppväxt på Gårda: Minnen 1935-1957*. Göteborg: Etnologiska föreningen i Västsverige

Winther, Jörgensen Marianne, Phillips Louise. 2012. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur AB

Zukin, Sharon. 2011. *Naken Stad – Autentiska urbana platsers liv och förfall*. Riga: Bokförlaget Daidalos AB

Digitala källor

<http://g3.spraakdata.gu.se/saob/> 2013-03-12

<http://www.boverket.se/Planera/Nationell-planering/Riksintressen/> 2013-03-24

<http://www.boverket.se/Planera/Kommunal-planering/Detailjplanering/Mer-om-detailjplanen> 2013- 03- 24

http://gbg.yimby.se/2009/01/yimbygbg-lamnar-yttrande-_2627.html 2013- 02- 01

<http://www.fria.nu/artikel/78961> 2013- 02- 04

<http://www.trafikverket.se> 2013-04-10

Media

Byggnadskultur. 2008. *Kvarteret i Gårda fick stå kvar*. Stockholm: Svenska Byggnadsvårdsföreningen

Göteborgs Posten (17/2 2009)

Göteborgs Posten (3/3 2010)

Göteborgs Posten (1/12 2012)

Göteborgs Posten (18/11 2012)

Göteborgs Posten (25/11 2012)

Göteborgs Posten (30/11 2012)

GT (9/4 2013)

Wahlgren, Anders 2004. *Staden i våra hjärtan. Göteborg. En resa i tiden 1912-1982*. Sveriges Television.

Offentliga handlingar

Andersson Roger, Bråmås Åsa & Hogdal Jon. 2009. *Fattiga och rika – Segregerad stad. Flyttningar och segregationens dynamik i Göteborg 1990-2006*. Rapport. Göteborgs Stad.

E-post från Stadsbyggnadskontoret. Diariernr 0830-07

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande till fastighetsnämnden. Diariernr 6606/12

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande gällande utredning av södra Gårda, 14/1 2013

Göteborgs Stad, Kommunfullmäktiges budget 2013

Länsstyrelsen i Göteborg och Bohus Län. *Kulturmiljöer av riksintresse*. Rapport 2008:08

Stadsbyggnadskontoret, Program för del av södra Gårda inom stadsdelen Gårda i Göteborg.2008

Tjänsteutlåtande till fastighetsnämnden från fastighetskontoret. Diariernr 0217/08

Parkeringspolicy för Göteborgs stad. 2008-11-26

10. Bilagor

Intervjuguide

Associationer och bilder av södra Gårda

1. Vad tänker du på när du hör området södra Gårda?
2. Vad tycker du är positivt med området?
3. Vad tycker du är negativt med området?
4. Hur ser du på bostadsområdets framtid?

Bostadens betydelse, sociala faktorer och den fysiska miljön

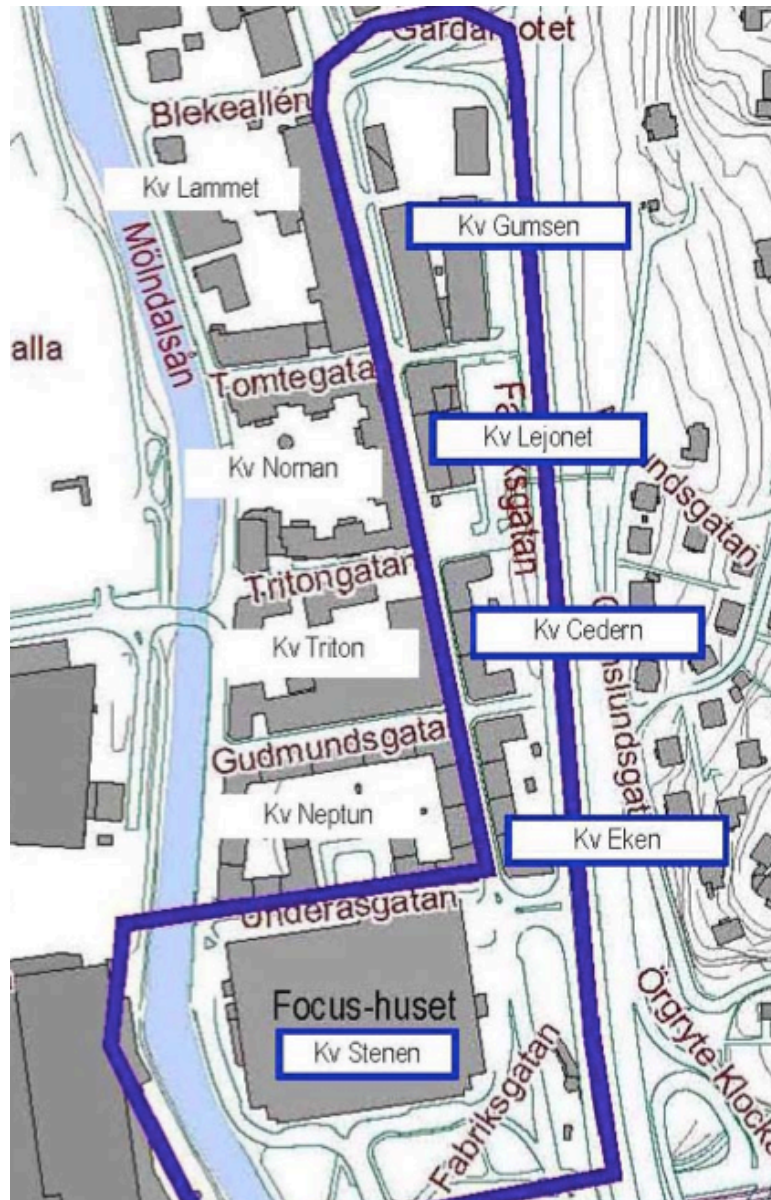
5. Vad tror du bostaden har för betydelse för människan?
6. På vilket sätt skulle du som politiker/stadsarkitekt ta hänsyn till sociala faktorer rörande södra Gårdas framtid?
7. Anser du att det finns några faktorer som är överordnade andra?
8. En ofta förekommande diskussion angående södra Gårda är miljön och säkerheten. Finns det några åtgärder som Du ser skulle kunna förbättra dessa aspekter?

Kulturhistoria

9. Södra Gårda är ett av få områden i Göteborg med liknande karaktär, det är en del av stadens historia och kulturella arv. Anser du att det är viktigt att bevara södra Gårda ur ett historiskt perspektiv?
10. Hur arbetar Du för att bevara liknande områden?

Bostadspolitik och mångfald

11. Vad har du för vision för ett framtida Göteborg ur ett bostadspolitiskt perspektiv?
12. Har södra Gårda någon plats i den visionen?
13. Mångfald är något eftersträvanvärt i en stad idag och man talar om att människor har olika behov och olika sociala förutsättningar och att det därför måste finnas olika typer av upplåtelseformer och prisbilder. Tycker du att södra Gårda som område bidrar till denna mångfald? Hur?
14. Vad tänker du om de boendes framtid vid en eventuell rivning?

Södra Gårda

(Bild hämtad från Stadsbyggnadskontoret. *Program för del av södra Gårda inom stadsdelen Gårda i Göteborg*. 2008)